

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Saila Nevalainen

Ei-tuotannollisten investointien tuella perustetut kosteikot
- Kyselytutkimus kosteikkohankkeiden onnistuneisuudesta Itä-
Suomessa

Opinnäytetyö
Syyskuu 2015

OPINNÄYTETYÖ
Syyskuu 2015
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Sirkkalantie 12 A 2
80101 JOENSUU
(013) 260 6900

Tekijä
Saila Nevalainen

Nimeke
Ei-tuotannollisten investointien tuella perustetut kosteikot
- Kyselytutkimus kosteikkohankkeiden onnistuneisuudesta Itä-Suomessa

Toimeksiantaja
Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä kartoitettiin ohjelmakaudella 2007 - 2013 ei-tuotannollisten investointien tuella perustettuja kosteikkoja Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon ELY-keskusten toiminta-alueilla.

Työ toteutettiin sekä tuen hakijoille kohdistuvia kyselyjä että kosteikkosuunnittelijoiden haastatteluja hyödyntäen. Tavoitteena oli saada tietoa kosteikkohankkeiden onnistumisesta ja löytää parannusehdotuksia hankkeiden menettelyprosesseihin ELY-keskuksissa ohjelmakaudelle 2014 - 2020 sujuvampien ja toimivampien käytäntöjen sekä parempien toimintatapojen löytämiseksi.

78 % kosteikoista oli saatu valmiiksi ei-tuotannollisten investointien tuella. Suurimmiksi haasteiksi kosteikkoinvestoinneissa koettiin kosteikkoaltaan patoamiseen, suunnittelussa myöhemmin ilmenneisiin puutteisiin ja yhteisymmärrykseen liittyvät asiat. Myös tuen hakeminen sekä tuki- ja hakuohjeet koettiin osin hankaliksi.

Ei-tuotannollisten investointien tukeen on jo tullut parannuksia ohjelmakauden 2007 - 2013 jälkeen. Kosteikkohankkeista ja tukimuodosta kaivataan kuitenkin lisää koulutusta tuen hakijoille. Myös suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden koulutukset olisivat tärkeitä.

Kieli

suomi

Sivuja 44

Liitteet 4

Asiasanat

Investointituki, kosteikot, Itä-Suomi

THESIS
September 2015
Degree Programme in Rural Industries

Sirkkalantie 12 A 2
80101 JOENSUU
FINLAND
(013) 260 6900

Author
Saila Nevalainen

Title
Wetlands Established by Non-productional Investment Subsidy - Inquiry About Success of Wetland Projects in Eastern Finland

Commissioned by
Centre for Economic Development, Transport and the Environment of North Karelia

Abstract

This thesis examined wetlands established with non-productional investment subsidy in the areas of Centres for Economic Development, Transport and the Environment of North Karelia and South Savo in program season 2007 - 2013.

This work was implemented by sending inquiries to people who have applied for non-productional investment subsidy. Wetland planners were also interviewed. The aim of the work was to get information about success of wetland projects and to find improvement ideas for the methods of the projects in ELY Centres for program season 2014 - 2020 to get smoother and more practical policies and better procedures.

78 % of wetlands had been finished successfully with non-productional investment subsidy. The biggest challenges of wetland projects were problems with damming a wetland pool, later appeared failings in planning, and things around mutual understanding. Applying for the subsidy and guidelines of petition and the subsidy were experienced hard.

Some improvements have been done into non-productional investment subsidy after the program season 2007 - 2013. Applicants still need some schooling about wetland projects and the subsidy. Training wetland planners and contractors would also be important.

Language

Pages 44

Finnish

Appendices 4

Keywords

Investment subsidy, wetlands, eastern Finland

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön lähtökohdat ja tietoperusta	7
2.1	Ei-tuotannollisten investointien tuki	7
2.2	Kosteikko	7
2.3	Ei-tuotannollisten investointien tuen tukikelpoiset kosteikot pääpiirteittäin ohjelmakaudella 2007 - 2013	9
2.4	Muutokset ei-tuotannollisten investointien korvauksessa ohjelmakaudelle 2014 - 2020.....	11
2.5	Aikaisemmat tutkimukset	12
3	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet sekä tutkimustehtävät	14
3.1	Tarkoitus ja tavoitteet.....	14
3.2	Aiheen rajaus ja tutkimustehtävät	14
4	Tutkimuksen toteutus.....	16
4.1	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu.....	16
4.2	Kohderyhmä	16
4.3	Aineiston käsittely ja analyysi	17
5	Tulokset	18
5.1	Haastattelut.....	18
5.2	Kyselyt	21
5.2.1	Taustatiedot	21
5.2.2	Kosteikon perustaminen ja ei-tuotannollisten investointien tuki	24
5.2.3	Mahdolliset muutostarpeet.....	35
6	Päätäntä	38
6.1	Tarkastelu	38
6.2	Menetelmän ja toteutuksen arviointi	40
6.3	Luotettavuus ja eettisyys.....	40
6.4	Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet	41
	Lähteet.....	44

Liitteet

Liite 1	Investointihanketta koskeva suunnitelma
Liite 2	Haastattelulomake
Liite 3	Saate
Liite 4	Kyselylomake

Kuviot

Kuvio 1	Ei-tuotannollisten investointien tukea hakeneiden viljelijöiden pää-tuotantosuunnat
Kuvio 2	Tietolähteet, joista tuen hakijat ovat saaneet tietoa mahdollisuudesta perustaa kosteikkoja ei-tuotannollisten investointien tuella.
Kuvio 3	Kosteikon perustamiseen innostaneet asiat Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa
Kuvio 4	Ei-tuotannollisten investointien tuen hakemukset kosteikkoasioissa ohjelmakaudella 2007 - 2013 Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa

- Kuvio 5 Aika ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta tuen myöntämiseen
- Kuvio 6 Kosteikon sijainti kosteikkomaan omistussuhteen mukaan Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa
- Kuvio 7 Kosteikkojen suunnitelmatöiden tekijätahot ja -organisaatiot
- Kuvio 8 Kosteikon perustamistöiden tekijätahot Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon alueilla
- Kuvio 9 Kosteikon perustamisessa ilmenneitä ongelmia
- Kuvio 10 Kosteikon perustamisessa ilmenneitä ongelmia maakunnittain Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa
- Kuvio 11 Kysymysryhmät ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta
- Kuvio 12 Kysymysryhmä ei-tuotannollisten investointien tuen maksatuksesta
- Kuvio 13 Kysymysryhmä yhteistyön sujuvuudesta

1 Johdanto

Opinnäytetyö käsittelee Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa ohjelmakaudella 2007 - 2013 ei-tuotannollisten investointien tuella perustettuja kosteikkoja ja asiaan liittyvien menettelyprosessien parantamista alkaneelle uudelle ohjelmakaudelle 2014 - 2020.

Ei-tuotannollisten investointien tukijärjestelmä täydentää ympäristötukea. Yleisenä maatalousympäristön hoidon tavoitteena on ollut vähentää maatalouden tuotantotoiminnan haitallisia vesistövaikutuksia sekä palauttaa luonnon monimuotoisuutta ja maisemallisia arvoja. Veteen huuhtoutuneita ravinteita voidaan pysäyttää esimerkiksi kosteikkojen avulla. (Monivaikutteisen kosteikon perustaminen - Ei-tuotannollinen...)

Työssä selvitetään kosteikkojen perustamisen onnistumista, kiinnostavuutta ja menettelytapojen toimivuutta kyselytutkimusten perusteella. Aihe on ajankohtainen, sillä uusi ohjelmakausi on alkanut, kuten myös uudet kosteikkojen suunnittelutyöt. Työn tuloksina saatavia menettelyprosessien parannusehdotuksia voitaisiin täten käyttää ohjelmakauden suunnittelussa hyväksi ja saada aikaan toimivampia käytäntöjä. Toimeksiantaja työlle on Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (Pohjois-Karjalan ELY-keskus), jonka edustajana toimii Kaisa Rummukainen. Ohjaavana opettajana Karelia-ammattikorkeakoulusta toimii puolestaan Tarmo Tossavainen.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus on valtionhallinnon alueellinen kehittämis- ja palvelukeskus. Sen tehtävät jakaantuvat kahdelle vastuualueelle: elinkeinot, työvoima ja osaaminen sekä ympäristö ja luonnonvarat -osa-alueisiin (ELY-keskus 2013). ELY-keskukset ovat yksi maataloushallinnon portaista Suomessa, jotka palvelevat asiantuntija- ja neuvontatehtävissä, lupa-asioissa sekä ovat mukana maaseudun investointien rahoituksessa.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tietoperusta

2.1 Ei-tuotannollisten investointien tuki

Ei-tuotannollisten investointien tukijärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 2008 täydentämään maatalouden ympäristötukijärjestelmää (Ei-tuotannollisten investointien tuesta...). Nykyisin tuki täydentää ympäristökorvausjärjestelmää. Ei-tuotannollisten investointien tukea voitiin hakea kosteikkojen perustamiseen sekä perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten alkuraivaukseen ja aitaamiseen. (Maaseutuvirasto 2015.) Tässä opinnäytetyössä ei-tuotannollisten investointien tuesta käytetään myös nimityksiä ei-tuotannollisten investointien korvaus sekä investointikorvaus, kun tarkoitetaan samaa tukimuotoa ohjelmakaudelle 2014 - 2020 hieman muutettuna.

Ei-tuotannollisten investointien tukea haettiin alueen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta (jäljempänä ELY-keskus). ELY-keskus myöntää tuen tietyin edellytyksin. Vuosina 2008 - 2013 tukea saivat hakea viljelijät ja rekisteröityneet yhdistykset (Monivaikutteisen kosteikon perustaminen – ei-tuotannollinen...). Ohjelmakaudella 2014 - 2020 investointikorvausta saavat hakea kosteikkoinvestointeihin myös vesilain (587/2011) 12 luvussa tarkoitetut vesioikeudelliset yhteisöt (Ei-tuotannollisten investointien korvaus 2015).

2.2 Kosteikko

Kosteikolla tarkoitetaan osittain pysyvästi veden peittämää aluetta, joka toimii ravinteiden ja kiintoaineksen pidättäjänä, eliöstön elinympäristönä ja viljelymaiseman monipuolistajana (Valtioneuvoston asetus... 2015, 2§). Ne ovat suuren osan vuodesta veden peitossa ja muunkin ajan pysyvät kosteana. Ne perustetaan puron, joen, tai muun vesistön osan tai valtaojan ja sen reuna-alueen yhteyteen. (Valtioneuvoston asetus... 2008.) Kosteikot pidättävät tehokkaasti valuma-alueelta tulevaa kiintoaines- ja ravinnekuormitusta. Kosteikkoalueet hidastavat veden virtausta, jolloin veden mukana kulkeutuvaa maa-ainesta laskeutuu

kosteikon pohjalle. Myös kosteikkoalueelle muodostuva kasvillisuus sitoo vedessä olevia ravinteita ja parantaa näin veden laatua. (Mikkilä 2014.)

Laskeutusaltaalla tarkoitetaan ojan tai puron yhteyteen kaivettua tai patoamalla tehtyä vesiallasta, joka toimii pellolta tai metsästä veden mukana tuoman maan aineksen kerääjänä ja estää sitä pääsemästä vesistöön (Maaseutuvirasto 2009). Laskeutusallas kuuluu olennaisena osana kosteikkojen toimintaan veden virtausnopeuden pienentäjänä ja kiintoaineksen laskeuttajana. Sitä aluetta, jolta vedet kerääntyvät kosteikkoon tai laskeutusaltaaseen, kutsutaan valuma-alueeksi (Maaseutuvirasto 2009).

Kosteikon toiminta perustuu muun muassa kiintoaineksen laskeutumiseen, jolloin siihen sitoutuneet ravinteet, kuten fosfori, laskeutuvat myös. Lisäksi veden puhdistusmekanismeihin kuuluvat liuenneen fosforin adsorptio eli fysikaaliskemiallinen sitoutuminen maahiukkasiin sekä typen denitrifikaatio eli mikrobi-toiminnan kautta nitraattitypen pelkistyminen kaasumaiseen muotoon ja vapautuminen edelleen ilmakehään. Myös kosteikkokasvillisuus pidättää ravinteita. (Puustinen, Koskiaho, Jormola & Järvenpää ym. 2007, 12 - 14.)

Viljelijöiden, rekisteröityjen yhdistysten ja vesioikeudellisten yhdistysten on mahdollista saada ei-tuotannollisten investointien korvausta kosteikkojen perustamiseen (Maaseutuvirasto 2015). Tällaisissa investoinneissa on oltava edellytykset edistää maatalouden vesistökuormituksen vähentämistä tai lisätä luonoltaan yksipuolisen maatalousalueen elinympäristöjen monimuotoisuutta. Investoinnin kohteena voi olla kosteikko, pienten kosteikkojen ketju sekä kosteikkomaiset tulva-alueet ja -tasanteet niiden luontaisilla paikoilla. Myös herkästi tulvivat pellot, pengerreretyt kuivatusalueet sekä luonnonmukaisen vesirakentamisen periaatteiden mukaisesti kunnostettavat uomat voivat olla investoinnin kohteena. (Ei-tuotannollisten investointien korvaus 2015.)

2.3 Ei-tuotannollisten investointien tuen tukikelpoiset kosteikot pääpiirteittäin ohjelmakaudella 2007 - 2013

Tukea voitiin myöntää kosteikon perustamiseen, joka toteutettiin Suomenlahteen, Saaristomereen, Selkämereen, Perämereen tai Merenkurkkuun laskevan jokivesistön valuma-alueella. Tukea myönnettiin myös sellaisen järven valuma-alueella, jossa kosteikon perustamisella voitiin vähentää merkittävästi maatalouden aiheuttamaa vesistökuormitusta ja lisätä maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta sekä edistää riista-, kala- ja raputaloutta. Kohteessa tuli olla peltoja yli 20 % kyseisen vesistön tai valtaojan yläpuolisesta valuma-alueesta. Edellä mainittujen alueiden lisäksi tukea voitiin myöntää kosteikon perustamiseen muuhun luontaisesti ja ympäristöhoidollisesti tarkoituksenmukaiseen paikkaan, jos se nähtiin alueellisen ELY-keskuksen laatimassa yleissuunnitelmassa tarpeelliseksi. (Valtioneuvoston asetus... 2010, 5 §; Monivaikutteisen kosteikon perustaminen - Ei-tuotannollinen...)

Perustettavan kosteikon tuli olla tulva-alueet mukaan lukien vähintään 0,5 % yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta. Yksittäisen peruslohkon oli oltava vähintään 0,05 ha ja koko hankkeen alan vähintään 0,30 ha. Hankkeen kokonaisalaan laskettiin vesi- ja tulva-alueiden lisäksi penkereet ja hoidon kannalta tarpeelliset reuna-alueet. Kosteikko oli perustettava ensisijaisesti patoamalla. (Ei-tuotannollisten investointien tuki 2012.)

Pellolle perustettavissa kosteikoissa oli veden alle pysyvästi jäävältä osalta poistettava peltomaa, jonka fosforin viljavuusluokka oli hyvä tai sitä korkeampi. Perustettavassa kosteikossa tuli olla kiintoainesta laskeuttava syvemmän veden alue, joka tuli pystyä myöhemmin tyhjentämään sinne kertyneestä lietteestä. Kosteikkoon tuli kuulua myös sen hoidon kannalta riittävät reuna-alueet. (Ei-tuotannollisten investointien tuki 2012.)

Uomien luonnontilaa parantavissa hankkeissa voitiin palauttaa tulva-alueita, perustaa useita pieniä kosteikkoja tai rakentaa pohjakynnyksiä. Tällöin tuli huolehtia myös uomien eroosiosuojauksesta, istuttaa kasvillisuutta, lisätä puron mutkaisuutta tai parantaa uomien monimuotoisuutta kalaston ja rapujen elinympäristönä. (Ei-tuotannollisten investointien tuki 2012.)

Ei-tuotannollisten investointien tuen hakemuksen liitteeksi tuli liittää asianmukaisesti laadittu suunnitelma (liite 1) sekä karttaliitteet ja mahdollinen vuokrasopimus (Monivaikutteisen kosteikon perustaminen – Ei-tuotannollinen...). Suunnitelmasta tuli käydä selville muun muassa hankkeen yleiskuvaus ja tavoitteet, hankkeen yksilöity toteutustapa ja -aika, hankkeen kustannusarvio kustannuserittelyineen ja rahoitussuunnitelma. Myös selvitys kosteikon perustamistoimenpiteistä sekä selvitys kosteikkoalueen omistussuhteista tuli olla mukana suunnitelmassa. (Valtioneuvoston asetus... 2008.)

Tukea ei myönnetty kustannuksiin, jotka aiheutuivat hankealueen vuokraamisesta eikä sellaisista arvonlisäveroista, jotka eivät jääneet hakijan lopullisiksi kustannuksiksi. Tukea ei maksettu myöskään toimenpiteistä ennen hankkeen aloittamista lukuun ottamatta hankkeeseen kuuluvia suunnittelukustannuksia. (Ei-tuotannollisten investointien tuki 2012.) Myöskään toimenpiteisiin, joihin jo maksettiin muuta Euroopan yhteisön tai kansainvälisen tukijärjestelmän tukea, ei voitu myöntää ei-tuotannollisten investointien tukea (Valtioneuvoston asetus... 2008).

Kosteikko oli perustettava kahden vuoden kuluessa ei-tuotannollisten investointien tuen myöntämisestä. Kohdealueen tuli olla tuenhakijan hallinnassa koko investointihankkeen toteuttamisen ja toteutuksen jälkeen tehtävän ympäristötuen erityistukisopimuksen voimassaolon ajan. Tukea maksettiin kahdesti vuodessa toteutuneiden kulujen mukaisesti erillisen hakemuksen perusteella enintään 11 500 €/kosteikkohehtaari. 0,3 - 0,5 ha:n kokoisille kosteikoille maksettiin 3 226 €/kohde. Kulujen tuli olla tuen saajan maksamia, lopullisia, kohtuullisia ja todennettavissa olevia. Jotta ei-tuotannollisten investointien tukea voitiin myöntää, tuli investointihankkeen valmistuttua tehdä kosteikon hoitoa koskeva maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus. (Ei-tuotannollisten investointien tuki 2012.)

2.4 Muutokset ei-tuotannollisten investointien korvauksessa ohjelmakaudelle 2014 - 2020

Ei-tuotannollisten investointien korvaukseen on tehty muutoksia ohjelmakaudelle 2014 - 2020. Tällaisia muutoksia ovat mm. peltopinta-alavaatimuksen pieneeminen 10 %:iin vesistön yläpuolisesta valuma-alueesta sekä hakijoita koskevat muutokset: aktiiviviljelijöiden ja rekisteröityneiden yhdistysten lisäksi nyt myös vesioikeudellinen yhdistys voi hakea ei-tuotannollisten investointien korvausta kosteikon perustamiseen. Myös kosteikkohankkeiden alueellinen kohdentaminen tietyille valuma-alueille on poistunut. (ks. Valtioneuvoston asetus... 2008, Valtioneuvoston asetus... 2015.)

Kosteikkohankkeiden hyväksyttävät investointikorvauksen enimmäiskustannukset ovat hieman nousseet aikaisempaan nähden. Pieniä muutoksia on tehty myös korvausten enimmäismääriin, jolloin kosteikon perustamisesta tai uoman luonnontilan parantamisesta saatavan enimmäiskorvauksen määrä on noussut 11 669 euroon/ha. Uutena asiana on tullut lisäksi se, että ELY-keskus voi hakemuksesta päättää investointihankkeen korvauksen myöntämisestä kertakorvauksena. Tällöin korvauksen määrä kosteikkohankkeelle voi olla enintään 100 000 euroa. (ks. Valtioneuvoston asetus... 2010, Valtioneuvoston asetus... 2015.)

Investointikorvausta ei myönnetä hankkeisiin, joissa pääasiallisena tarkoituksena on käsitellä muualta kuin peltoalueelta tulevaa vesistökuormitusta. Korvausta ei myöskään makseta, jos tarkoituksena on rakentaa kasteluallas tai muodostaa järvi tai lampi. (Valtioneuvoston asetus... 2015.) Nämä asiat ovat tulleet selkeänä täsmennyksenä.

Edellä mainittuja muutoksia lukuun ottamatta ei-tuotannollisten investointien korvaus on pysynyt melko samana aikaisempaan verrattuna. Kosteikon valmistuttua tehtävän kosteikon hoitoa koskevan ympäristötuen erityistuki on muuttunut viisivuotiseksi ympäristösopimukseksi. (ks. Valtioneuvoston asetus... 2008, Valtioneuvoston asetus... 2015.)

2.5 Aikaisemmat tutkimukset

Ennen tämän työn aloittamista on tehty useita opinnäytetöitä mm. kosteikkojen suunnittelusta ja toteutuksesta. Myös kosteikon vaikutuksista vedenlaatuun on tehty joitain tutkimuksia. Myös Karelia-ammattikorkeakoulussa on tehty opinnäytetyö Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon alueella sijaitsevan vesistön valuma-alueen kartoituksesta maatalouden ei-tuotannollisten investointien tuen kannalta.

Kuitenkin lähimpänä tätä työtä on esimerkiksi vuonna 2012 Hämeen ammattikorkeakoulussa tehty Mikko Ortamalan opinnäytetyö Monivaikutteisia kosteikkoja suunnittelevat organisaatiot: Yhteistyön- ja ei-tuotannollisen investointituen kehittäminen. Ortamala on kartoittanut kyselytutkimuksella ja teemahaastatteluilla yhteistyön tilannetta kosteikon perustamisen, suunnittelun, hoidon ja tukitilanteen osalta. Työssä pyrittiin myös lisäämään organisaatioiden välistä yhteistyötä ja laatimaan toimenpide- ja kehitysehdotuksia esille tulleiden ongelmien ratkaisemiseksi, suunnittelun ja toteuttamisen kehittämiseksi sekä epäselvyyksien vähentämiseksi (Ortamala 2012).

Kehittämisehdotuksina kosteikkoja suunnittelevien ja toteuttavien organisaatioiden välistä yhteistyötä tulisi kehittää esimerkiksi internetsivujen tai pilvipalvelun avulla, jonne olisi mahdollista ladata tai tallentaa vaivattomasti tietoa uusista ja jo toteutetuista kohteista, mahdollisesti jopa karttapohjalle, sekä tietoa uusista innovaatioista, seminaareista ja muista tärkeistä aiheista koskevista ajankohtaisista aiheista ja uutisista. Tulisi perustaa myös työryhmä, joka pyrkisi kehittämään ei-tuotannollisten investointien tukea ja ajamaan tuen kehitysprosessia ministeriötasolla. Tulisi järjestää myös tapaamisia, joissa eri organisaatioiden jäsenet pystyisivät keskustelemaan ajankohtaisista ongelmista ja epäkohdista. (Ortamala 2012.)

Ei-tuotannollista investointitukea Ortamala kehittäisi haku- ja käsittelyprosesseja keventämällä: hakulomakkeet tulisi päivittää aikaisemmin ennen hakua sekä haku- ja käsittelyprosessin ohjeistusta pitäisi lisätä. Hakemukset ovat vaativia täyttää, eikä selviä yksinkertaisia hakuohjeita ole. Myös ELY-keskusten tulisi

kohdella kaikkia hakemuksia samalla tavalla ja linjauksella alueesta riippumatta. ELY-keskusten tulisi noudattaa yhteistä linjausta, joka palvelisi kosteikkojen perustamista ja vesien suojelua. Takaisin maksettavien toteutuneiden kustannusten maksimihintataulukkoa tulisi pystyä päivittämään sekä suunnitelmien maksimikustannusten hinnat pitäisi kirjata tarkoitusta vastaaviksi. (Ortamala 2012.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet sekä tutkimustehtävät

3.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Työn tarkoituksena oli kartoittaa viime ohjelmakaudella 2007 - 2013 perustettuja kosteikkoja kvantitatiivisella eli määrällisellä survey-tutkimuksella sekä kosteikon perustajien että kosteikkojen suunnittelijoiden osalta. Tarkoituksena oli selvittää kyselyin ja haastatteluin kosteikkojen perustamisen yhteydessä muun muassa yhteistyön sujuvuutta viljelijöiden tai rekisteröityneen yhdistyksen, kosteikkojen suunnittelijoiden ja virkamiestason välillä. Virkamiehillä tarkoitetaan tässä yhteydessä ELY-keskusten virkamiehiä. Lisäksi selvitettiin hankkeen onnistumista, mahdollisia ongelmakohtia sekä niitä seikkoja, jotka innostivat viljelijöitä ja rekisteröityneitä yhdistyksiä kosteikkohankkeeseen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada tietoa kosteikkohankkeiden onnistumisesta ja löytää parannusehdotuksia hankkeiden menettelyprosesseihin ELY-keskuksissa alkaneelle uudelle ohjelmakaudelle 2014 - 2020 aiempaa sujuvampien ja toimivampien käytäntöjen sekä parempien toimintatapojen löytämiseksi.

3.2 Aiheen rajaus ja tutkimustehtävät

Työ rajoittuu Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon ELY-keskusten toiminta-alueelle. Tutkimuksessa oli mukana näiden kahden maakunnan alueella kosteikkojen osalta ei-tuotannollisten investointien tukea hakeneet viljelijät ja rekisteröityneet yhdistykset. Myös alueilla toimivat kosteikkosuunnittelijat olivat mukana tutkimuksessa. Suunnittelijoita on esimerkiksi Riistakeskuksessa, Otso-metsäpalveluissa sekä Maveplan Oy:ssä.

Työssä haluttiin selvittää, ilmenikö kosteikkohankkeen aikana joitain ongelmakohtia ja mihin ongelmat liittyivät. Lisäksi pyrittiin saamaan selville, miten tuen hakijat ovat kokeneet hakemusten, päätösten saannin ja maksatuksen toimi-

vuoden sekä mitkä asiat innostivat kosteikon perustamiseen. Myös yhteistyön sujuminen eri tahojen välillä oli keskeinen tutkimustehtävä.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Työ tehtiin kvantitatiivisena survey-tutkimuksena, koska haluttiin kartoittaa ohjelmakaudella 2007 - 2013 perustettuja kosteikkoja. Aineiston keruumenetelmiksi valikoituivat kyselyt ja haastattelut, sillä niiden avulla oli mahdollista saada kerralla paljon tietoa.

Ei-tuotannollisten investointien tukea hakeneille tahoille, eli viljelijöille ja rekisteröityneille yhdistyksille, lähetettiin kyselylomake maaliskuun lopussa. Lomake lähetettiin sähköisesti, koska siten vastaukset oli helpompi siirtää tilastointiohjelmaan analysoitavaksi. Koska kaikilla tukea hakeneilla ei ollut käytettävissään sähköpostia, lähetettiin kyselylomake saatteineen osalle tutkittavista postitse.

Kosteikkojen suunnittelijoihin sovellettiin haastattelua, koska heitä oli suhteellisen vähän, vain muutamia. Suunnittelijoiden haastatteleminen oli myös toimik-siantajan toive. Haastattelut tehtiin huhtikuun alussa puhelimitse valmiin haastattelulomakkeen mukaisesti. Työtä varten ei tarvinnut hakea tutkimuslupaa.

4.2 Kohderyhmä

Työhön otettiin tutkittaviksi kaikki ne viljelijät ja rekisteröityneet yhdistykset, jotka olivat hakeneet viime ohjelmakauden 2007 - 2013 puitteissa ei-tuotannollisten investointien tukea kosteikkojen perustamiseen Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon ELY-keskuksilta. Tukea hakeneita tahoja oli Pohjois-Karjalassa 36, joista rekisteröityjä yhdistyksiä oli 1 ja loput viljelijöitä. Etelä-Savossa hakijoita oli 22, joista rekisteröityjä yhdistyksiä 4 ja loput ovat viljelijöitä.

Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa toimivat kosteikkosuunnittelijat otettiin myös mukaan työhön. Näin pyrittiin saamaan kattavammin selville työn tavoitteen kannalta tärkeitä asioita, kuten yhteistyön toimivuus suunnittelijoiden ja ei-

tuotannollisten investointien tuen hakijoiden sekä virkamiestason välillä. Suunnittelijoita oli Etelä-Savossa kaksi ja Pohjois-Karjalassa kolme.

4.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Kyselylomakkeet tehtiin Typala-ohjelmalla ja haastattelulomakkeet Microsoft Word -tekstinkäsittelyohjelmalla. Kyselyistä saatu aineisto siirrettiin Microsoft Excel -taulukkolaskelmaohjelmaan, jonka kautta edelleen IBM SPSS -tilastointiohjelmaan. Kyselyn tulokset analysoitiin pääasiassa SPSS-ohjelmalla, mutta joitain kuvaajia muodostettiin myös Microsoft Excel -ohjelmalla. Haastatteluista saadut tiedot puolestaan koottiin kysymyskohtaisesti Microsoft Word -tekstinkäsittelyohjelmaan, jolla tehtiin myös laadullinen sisällönanalyysi.

Kyselyjen aineistosta muodostettiin muun muassa frekvenssejä sekä koko aineistosta että maakuntakohtaisesti vertaillen. Myös keskiarvoja ja hieman ristiintaulukointia tehtiin. Regressioanalyysiä ei voitu tehdä SPSS-ohjelmalla aineiston vähäisyyden vuoksi, mutta Microsoft Excelillä saatiin muodostettua joitain regressiosuoria. Aineistosta pyrittiin löytämään muun muassa vastaajien mielipiteiden osalta yhteneväisyyksiä ja eroja sekä joidenkin muuttujien suhteen myös keskiarvoja. Sanallisten vastausten osalta tehtiin laadullista sisällönanalyysiä.

5 Tulokset

5.1 Haastattelut

Kaikki Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa toimivat kosteikkosuunnittelijat saatiin haastateltua puhelimitse yhtä lukuun ottamatta. Yhtä Etelä-Savossa toimivaa kosteikkosuunnittelijaa ei tavoitettu puhelimitse eikä myöskään sähköpostin kautta. Haastatteluissa oli täten mukana vain yksi Etelä-Savossa toimiva suunnittelija ja kolme Pohjois-Karjalassa toimivaa kosteikkosuunnittelijaa.

Haastateltavat 1 ja 3 olivat kumpikin suunnitelleet 20 kosteikkoa. Haastateltava 2 oli suunnitellut 16 kosteikkoa ja haastateltava 4 ainoastaan 2 kosteikkoa. Haastateltava 4 oli melko uusi kosteikkosuunnittelija, joten hänelle oli kertynyt vasta vähän suunnittelukohteita.

Haastattelukysymys ei-tuotannollisten investointien sopimusehtojen selkeydestä oli likertin asteikolla. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että kyseisen tukimuodon sopimusehdot olivat heille selkeät. Neljästä haastateltavasta kolmelle ne olivat täysin selkeät. Haastateltava 2 halusi kuitenkin lisätä, että tuen hakijoille sopimusehdot ovat kuitenkin epäselvät, ja haastateltava 3 mainitsi, että sopimusehdoista on aina tulkintoja. Haastateltavalle 4 tuen sopimusehdot olivat jokseenkin selkeät, sillä hän on joutunut kyselemään ja selvittämään asioita ELY-keskuksesta. Myös kokemuksen puute voi vaikuttaa asiaan.

Haastateltavista kahden ensimmäisen mielestä sopimusehdoissa olisi kehitettävää. Heidän mukaansa ehdot tarvitsivat päivitystä. Rahoitusperusteet olivat liian yleispätevät ja rahoitus tulisi kohdentaa paremmin. Lisäksi luonnoslausunnon läpimeno mietitytti, sillä sen läpimenon myötä hankkeen hyväksyttävät kustannustasot eivät riittäisi. Haastateltava 3 ei osannut vastata kysymykseen, ja haastateltavan 4 mielestä sopimusehdoissa ei ollut kehitettävää. Kaikki haastateltavat kuitenkin kertoivat, että ohjelmakauden vaihtuessa tehdyissä sopimusehtojen muutoksissa on tullut parannusta aikaisempaan. Parannuksia olivat

muun muassa muutokset peltopinta-aloissa, tuen kertakorvauksen onnistuminen sekä tukitason pysyminen riittävänä.

Haastateltavien yhteistyö kosteikon toteuttajien kanssa oli sujunut jokseenkin hyvin. Haastateltavista kahden mukaan yhteistyö urakoitsijoiden kanssa oli sujunut hyvin, yhden mielestä ei kovin hyvin ja neljäs ei osannut sanoa, sillä hän ei ollut ollut juurikaan urakoitsijoiden kanssa tekemisissä. Kahden haastateltavan mukaan kaikilla urakoitsijoilla ei ole ollut riittävää osaamista kosteikon toteuttamiseen ja koneen käyttöön, jolloin työn jälki on voinut jäädä huonoksi. Toinen heistä ehdottikin kaivinkoneurakoitsijoiden kouluttamista.

Haastateltavien mukaan suunnitelmien tilaajien kanssa ei pääsääntöisesti ole ollut ongelmia muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Haastateltavat kertoivat, että jotkut hakijat olivat positiivisin mielin tilanneet suunnitelmia, osa suuritöisiäkin, mutta kosteikon toteutus oli jäänyt puuttumaan esimerkiksi muodostuvan kulurakenteen vuoksi. Joskus suunnittelija oli joutunut käymään kohteella paikalla useaan kertaan ja tekemään korjausehdotuksia. Myös itse suunnitelmista oli joskus poikettu, mikä on voinut aiheuttaa ongelmia. Lisäksi yksi haastateltava kertoi tapauksen, jossa isäntä oli tilannut suunnitelman, mutta kiinnostuksen puutteen vuoksi konsultoinut sisarensa miestä. Tämän kanssa yhteistyö ei toiminut, joten sopimus purettiin.

Pohjois-Karjalassa toimivat kosteikkosuunnittelijat kertoivat, että yhteistyö Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen kanssa toimi hyvin. He olivat yhdessä miettineet ja toteuttaneet hankkeita ja he olivat saaneet esimerkiksi säätietoja hyvin. Etelä-Savossa toimiva kosteikkosuunnittelija kertoi yhteistyön Etelä-Savon ja Pohjois-Savon ELY-keskusten kanssa toimivan erinomaisesti. Kaksi haastateltavista kuitenkin kertoi, että muiden alueiden ELY-keskusten yhteistyössä olisi parannettavaa etenkin hieman etelämpänä. Haastateltava 3 kertoi, että hän on tehnyt yhteistyötä muun muassa Etelä- ja Pohjois-Savon lisäksi Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan ELY-keskusten kanssa. Hänen mukaansa yhteistyö pitäisi saada sujumaan. Hän kertoi myös, että riippuu paljon myös virkamiehestä, haluaako hän edistää vai olla tiukka kosteikkojen suhteen, mikä voi johtaa tuen hakijoiden vetäytymiseen. Haastateltava myös ihmetteli, kuinka on mahdollista, että ympäri

maata samankaltaisten asiakkaiden paperit käsitellään eri tavalla. Haastateltava tiivistää, että ELY-keskuksilla on tulkinnan ja harkinnan varaa asioissa, mutta tasavertaisuus puuttuu.

Kaikkien haastateltavien mielestä oli tarvetta saada koulutusta kosteikkojen suunnittelusta, perustamisesta ja hoidosta sekä ei-tuotannollisten investointien tuesta heille itselleen, kosteikon perustajille ja muille toimijoille. Haastateltava 2 kertoi, että ihmiset ovat melko tietämättömiä tästä tukimuodosta ja että suunnittelijoidenkin tietotaito ja menetelmät poikkeavat toisistaan. Myös suora tiedottaminen olisi tärkeää. Haastateltava 4 puolestaan kokee, että koulutusta pitäisi olla ojasuunnittelijoille sekä silloin, kun tuen sopimusehdoissa tapahtuu muutoksia, kuten ohjelmakauden vaihtuessa. Haastatteluissa tuli esille myös se, että uusia kosteikkosuunnittelijoita pitäisi kouluttaa lisää tai muuttaa investointikorvauksen hakuaikaa ympärivuotiseksi.

Kolmen ensimmäisen haastateltavan mukaan kosteikkosuunnittelijoita oli liian vähän työmäärään nähden. He kertoivat myös, että urakoitsijoita oli muuten riittävästi, mutta kosteikon perustamiseen erikoistuneita osaavia urakoitsijoita oli vähän. Haastateltava 4 ei ollut varma suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden riittävyydestä. Se voi johtua siitä, että hän oli tehnyt vasta vähän kosteikon suunnittelutöitä eikä hän ollut urakoitsijoiden kanssa juuri tekemisissä. Hän kuitenkin arvioi, että osaavia urakoitsijoita olisi vähän.

Haastateltavat olivat kohdanneet joitain ongelmia kosteikkojen suunnittelussa. Haastateltava 1 kertoi, että joissain tapauksissa oli hyviä kosteikkopaikkoja, mutta koska niitä perustetaan yleensä kosteaan paikkaan, vesilaki voi vaatia lupaa hankkeelle. Tällöin hanke ei onnistu ilman luvitusta. Myös rakentamisessa voi tulla ongelmia, jos maaperätutkimusta ei ole tehty tai kalusto on puutteellinen. Haastateltava 2 puolestaan mainitsi merkittävimmäksi ongelmaksi liiallisen yleistämisen. Hän kertoi, että suunnittelussa pitäisi tuntea kohteen kokonaiskuva: kohteen pohjatiedot ja kyseisen valuma-alueen ongelmat. Hänen mukaansa suunnitelmia tehdään usein samalla tavalla kuin muissakin kohteissa.

Haastateltava 3 mainitsi merkittävimmäksi suunnittelun ongelmaksi yhteishankkeet ja rajakiistat. Jos esimerkiksi hankealueeseen oli rajoittunut toisen maata tai vesialuetta, hankkeita oli romuttunut vastustuksen vuoksi. Yhteishankkeet ovat olleet myös hankalia vastustuksen ja kiistojen vuoksi. Haastateltava ehdotikin, että yhteisön voisi ottaa kosteikkomarkkinointiin mukaan. Hänen mukaansa myös metsätalous on ollut jäykkä tekemään ratkaisuja kosteikkojen suhteen, sillä tehokkuusajattelu on voimakasta. Haastateltava on ollut 10 vuotta kosteikkoasioiden parissa töissä, mutta vasta viimeaikoina ihmiset ovat hänen mukaansa alkaneet ymmärtää niitä.

Haastateltava 4 kertoi suunnittelun ongelmien olevan pitkälti kohteesta riippuvaisia. Kosteikkojen sijoittelu ei aina ole ollut paras mahdollinen esim. vesien suojelelullisesti. Valumavesiä voi huonommassa paikassa tulla liikaa, mikä vaikuttaa perustettavan kosteikon kokoon. Myös ympäröivä peltoviljely vaikuttaa ja se, onko kuivatusvara riittävä.

5.2 Kyselyt

Kyselyt lähetettiin 58:lle ei-tuotannollisten investointien tuen hakijalle Etelä-Savoon ja Pohjois-Karjalaan. Heistä 23 vastasi kyselyyn, jolloin vastausprosentiksi muodostui 39,7. Vastauksista 7 tuli Etelä-Savosta ja 15 Pohjois-Karjalasta. Yksi vastaaja ei ilmoittanut kotipaikkakunnakseen kummassakaan maakunnassa olevaa kuntaa. Etelä-Savon vastausprosentiksi tuli tällöin 31,8 % ja Pohjois-Karjalan 41,7 %. Vastaajista miehiä oli 22 ja naisia yksi.

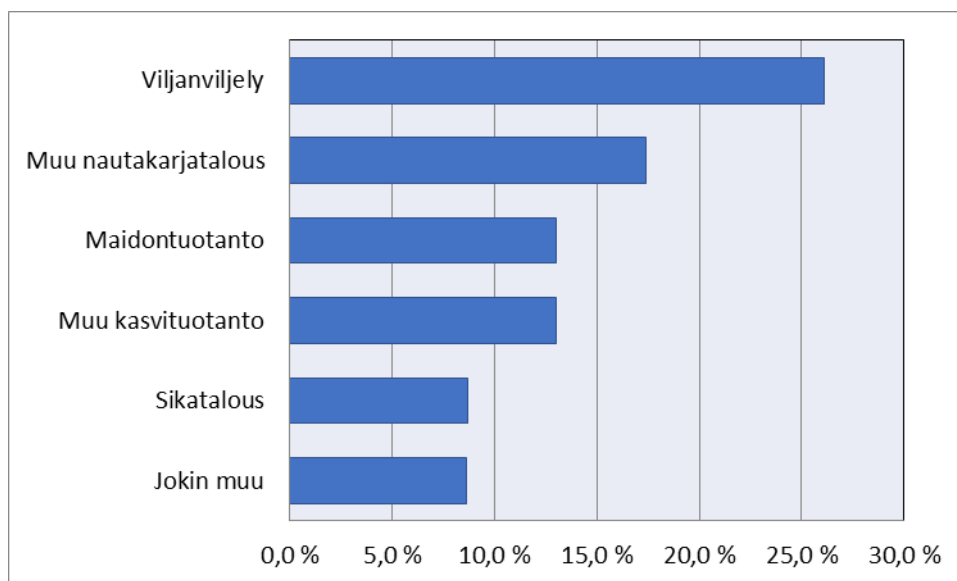
5.2.1 Taustatiedot

Suurimmalla osalla vastaajista (52,2 %) oli koulutustasonaan toisen asteen ammatillinen tutkinto. 21,7 % vastaajista ilmoitti koulutustasokseen peruskoulun tai kansakoulun ja 17,4 % ammattikorkeakoulun. 4,3 % (yksi vastaaja) ilmoitti koulutustasokseen lukion ja yksi vastaaja kertoi olevansa yrittäjä. Maakunnittain tarkasteltuna kummassakin maakunnassa eniten oli toisen asteen ammatillisen

tutkinnon suorittaneita: Etelä-Savossa 57,1 % ja Pohjois-Karjalassa 46,7 % vastaajista. 20 % Pohjois-Karjalan vastaajista oli käynyt perus- tai kansakoulun ja sama määrä myös ammattikorkeakoulun. Etelä-Savossa puolestaan 28,6 % oli ilmoittanut käyneensä vain perus- tai kansakoulun ja 14,3 % ammattikorkeakoulun. Kaiken kaikkiaan tuen hakijat olivat yhtä koulutettuja kuin viljelijät keskimäärin.

Vastanneista tuen hakijoista viljelijöitä oli 20 (87 %) ja rekisteröityneitä yhdistyksiä 3 (13 %). Etelä-Savossa viljelijöitä oli 5 (71,4 % Etelä-Savon vastaajista) ja rekisteröityneitä yhdistyksiä oli 2 (28,6 %). Pohjois-Karjalassa viljelijöitä oli 14 (93,3 % Pohjois-Karjalan vastaajista) ja rekisteröityneitä yhdistyksiä 1 (6,7 %).

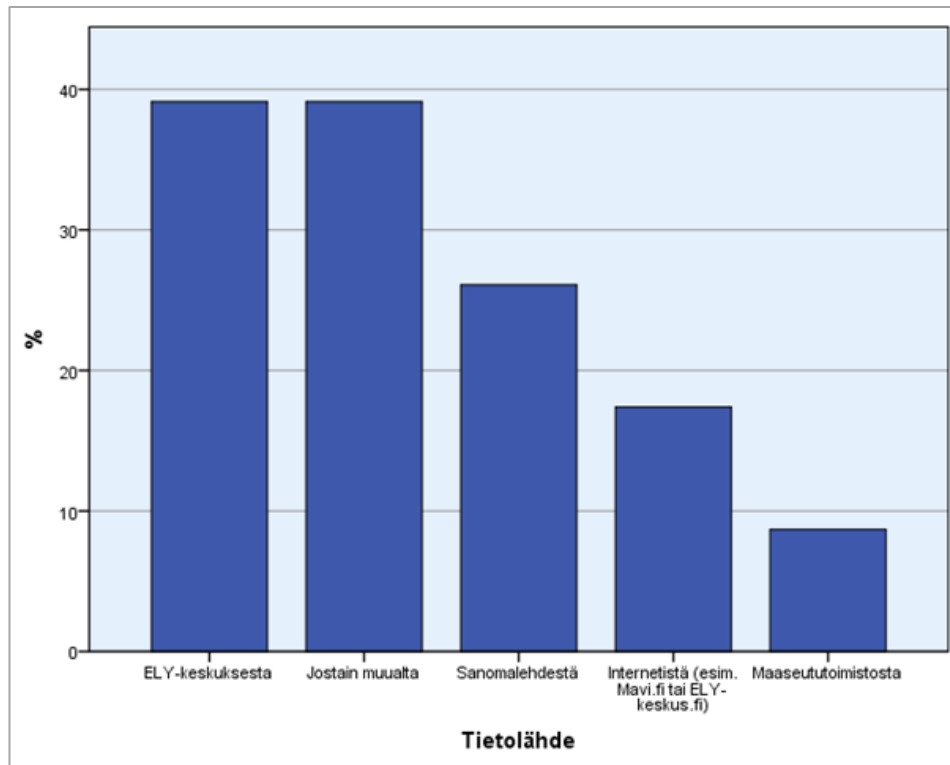
Viljelijöiden harjoittamista päätuotantosuunnista eniten oli viljanviljelyä (26,1 %), muuta nautakarjataloutta (17,4 %) sekä maidontuotantoa, muuta kasvintuotantoa ja jotain muuta tuotantosuuntaa kutakin 13 % (kuvio 1). Muuksi tuotantosuunnaksi vastaajat ilmoittivat metsätalouden (1 kpl) ja riistantarhauksen (1 kpl). Myös yksi rekisteröityneeksi yhdistykseksi ilmoittanut oli vastannut kysymyseen vastaamalla "kosteikko". Hänen vastauksensa ei siis ole kuvio 1:ssä mukana. Maakunnittain tarkasteltuna Etelä-Savossa oli viljanviljelyä 3 tilalla (42,9 % Etelä-Savon tiloista) sekä muuta nautakarjataloutta, muuta kasvintuotantoa ja jotain muuta tuotantosuuntaa (metsätalous) kutakin 1 tila (14,3 %). Pohjois-Karjalassa oli puolestaan eniten sekä viljanviljelyä ja maidontuotantoa kumpaa-kin 3 tilaa (20 % Pohjois-Karjalan tiloista) sekä muuta nautakarjataloutta, sikataloutta ja muuta kasvintuotantoa kutakin 2 tilaa (13,3 %). Yhdellä Pohjois-Karjalan viljelijällä päätuotantosuuntana oli riistantarhaus.

Kuvio 1. Ei-tuotannollisten investointien tukea hakeneiden viljelijöiden pää-tuotantosuunnat (N=20)

lältään vastaajat olivat Etelä-Savossa keskimäärin 49,7-vuotiaita ja Pohjois-Karjalassa keksimäärin 48,6-vuotiaita.

Kyselyssä selvitettiin, mistä tuen hakija on saanut tietoa mahdollisuudesta perustaa kosteikkoja ei-tuotannollisten investointien tuella (kuvio 2). Suurin osa vastaajista oli saanut tietoa ELY-keskuksesta (39,1 % vastaajista) sekä sanomalehdistä (26,1 %), internetistä (esim. Mavi.fi tai ELY-keskus.fi) (17,4 %) sekä maaseututoimistosta (8,7 %). 39,1 % vastaajista oli saanut tietoa myös muualta, kuten riistakeskukselta (4 kpl), hakuoppaasta, toiselta viljelijältä, luonnossa liikkumalla, koulusta sekä erilaisista metsästysaiheisista lehdistä (metsästäjä lehti, jahti lehti, ase ja erä lehti). Maakunnittain vertailtuna Etelä-Savossa suurin osa vastaajista oli saanut tietoa tukimuodosta internetistä (57,1 %) sekä myös sanomalehdistä (48,9 %), ELY-keskuksesta ja muista lähteistä (koulu ja luonnossa liikkuminen) kummastakin yhtä paljon (28,6 %) sekä maaseututoimistoista (14,3 %). Pohjois-Karjalassa vastaajat olivat saaneet tietoa puolestaan ELY-keskuksesta (50 %), muista tietolähteistä kuten riistakeskukselta (37,2 %), sanomalehdistä (21,4 %) sekä maaseututoimistoista (7,1 %).

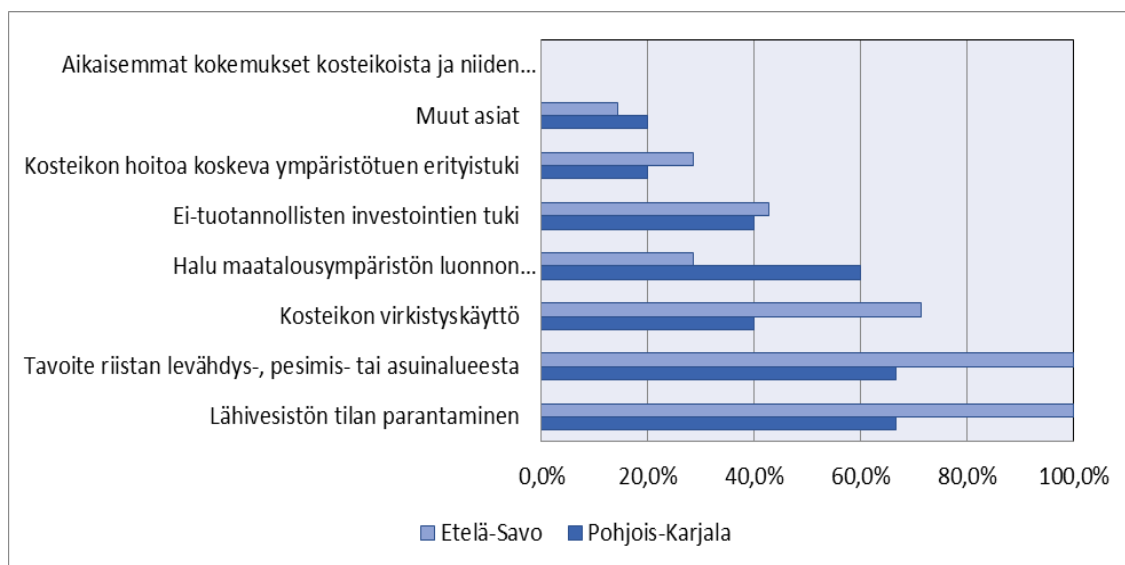
Kuvio 2. Tietolähteet, joista tuen hakijat ovat saaneet tietoa mahdollisuudesta perustaa kosteikkoja ei-tuotannollisten investointien tuella. (N=23)

5.2.2 Kosteikon perustaminen ja ei-tuotannollisten investointien tuki

Kyselyssä selvitettiin, mitkä asiat innostivat kosteikon perustamiseen. Ylivoimaisesti eniten innostivat lähivesistön tilan parantaminen sekä tavoite riistan levähdys-, pesimis- ja asuinalueesta, sillä kummankin oli valinnut 78,3 % vastaajista. Toiseksi eniten innostivat sekä halu maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden edistämiseen että kosteikon virkistyskäyttö kumpikin 47,8 % vastaajista. Kolmanneksi eniten innosti ei-tuotannollisten investointien tuki (39,1 %) ja kosteikon hoitoa koskeva ympäristötuen erityistuki (nykyinen ympäristösopimus) innosti 26,1 % vastanneista. Muut asiat, mm. peltojen vesitalous, ympäristön monipuolistaminen sekä maanomistajan halu perustaa kosteikko toisen hallinnoimalle vuokramaalle, innostivat yhteensä 17,4 % vastanneista. Kummassakin maakunnassa kosteikon perustamiseen innostaneet asiat järjestyivät pitkälti samaan järjestykseen (kuvio 3). Erona oli lähinnä se, että Etelä-Savossa kaikki vastanneet olivat saaneet innostusta kosteikkohankkeeseen tavoitteesta riistan levähdys-, pesimis- ja asuinalueesta sekä lähivesistön tilan parantamisesta.

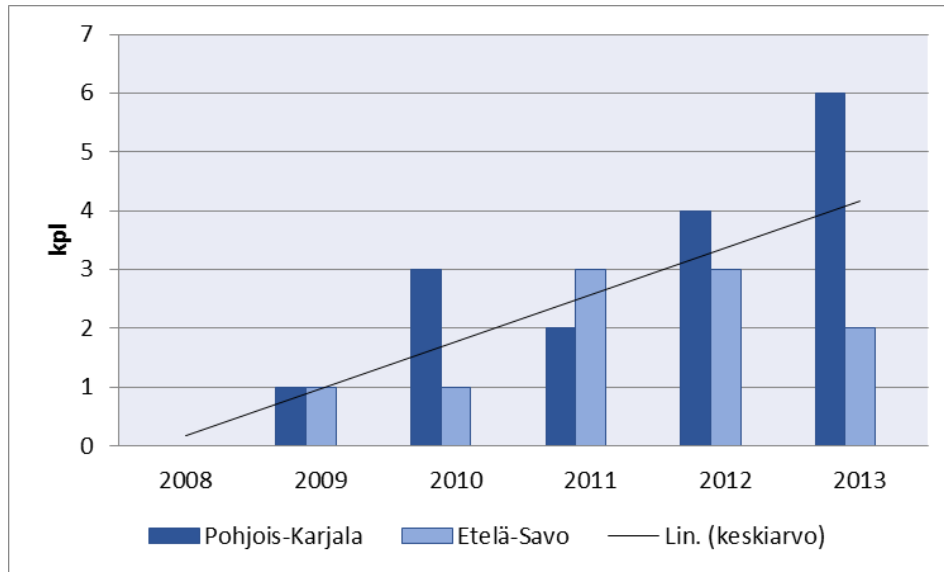
Voitanees siis päätellä, että Etelä-Savossa perustetut kosteikon ovat pitkälti riistakosteikkoja.

Kuvio 3. Kosteikon perustamiseen innostaneet asiat Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa (N=22)

Kaikista vastaajista ainoastaan yhdellä pohjoiskarjalaisella oli aikaisempaa kokemusta kosteikon perustamisesta ja hoidosta ennen ei-tuotannollisten investointien tuen hakemista. Hän oli saanut kokemusta riistamestarin erikoisammattitutkintoon johtavasta koulutuksesta.

Ei-tuotannollisten investointien tuen hakemusmäärät kosteikkoasiassa lisääntyivät viime ohjelmakaudella loppua kohden (kuvio 4). Toisin sanoen Etelä-Savosta ja Pohjois-Karjalasta tuli vuonna 2008 vähiten hakemuksia ja vuonna 2013 niitä oli kaikkiaan eniten.

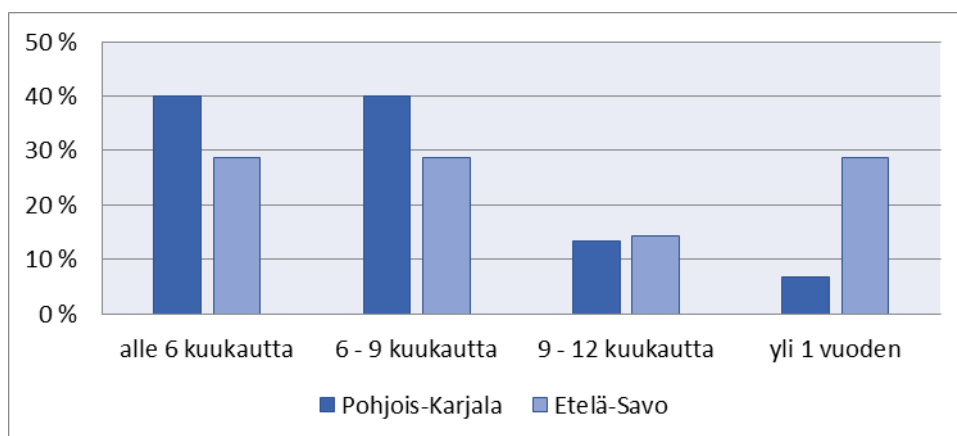
Kuvio 4. Ei-tuotannollisten investointien tuen hakemukset kosteikkoasioissa ohjelmakaudella 2007 - 2013 Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa (N=22)

Ei-tuotannollista investointitukea hakeneista vastaajista neljä (17,4 %) oli peruuttanut hakemuksensa. Peruuttaneista kolme oli Pohjois-Karjalasta. Yksi hakemuksen peruuttaneista ei ollut kertonut, kumman maakunnan alueella hänen kotipaikkakuntansa sijaitsee. Vapaasanaisia syitä (N=4) hakemuksen peruuttamiselle olivat mm. oman aikataulun pettäminen, valvonnan tiukkuus ja erimielisyydet metsästyksestä sekä mahdollisen valvojan käyttäytyminen hieman omituisesti. Myös ristiin menneet tiedot sekä lupaukset, jotka eivät pitäneet paikkaansa, ovat olleet seikkoja hankkeesta vetäytymiselle, kuten myös yhdessä tapauksessa ELY-keskuksen haluttomuus riistakeskuksen kosteikon kohdalla. Lisäksi yksittäisistä seikoista ongelmat kustannuksissa (40 % tapauksista) olivat suurin perumisen syy. Ylivoimaisen esteen, kiinnostuksen loppumisen sekä käytännön toteutuksessa ilmenneiden ongelmien vuoksi kukin oli 20 %:ssa tapauksista tuen peruutusten syynä.

Vastanneista 20:llä (87 %) kosteikkohanke oli saatu päätökseen ja kosteikko valmiiksi. Kahdella vastaajista (8,7 %) kosteikkohanketta ei ollut aloitettu ja yksi (4,3 %) ei aio toteuttaa kosteikkohanketta lainkaan. Osa ei-tuotannollisten investointien tuen peruuttaneista (2 kpl) oli kuitenkin perustanut kosteikon ja saanut sen valmiiksi oletetusti ilman ei-tuotannollisten investointien tukea. Yksi hakemuksen peruuttaneista ei ollut ainakaan aloittanut kosteikon perustamistöitä.

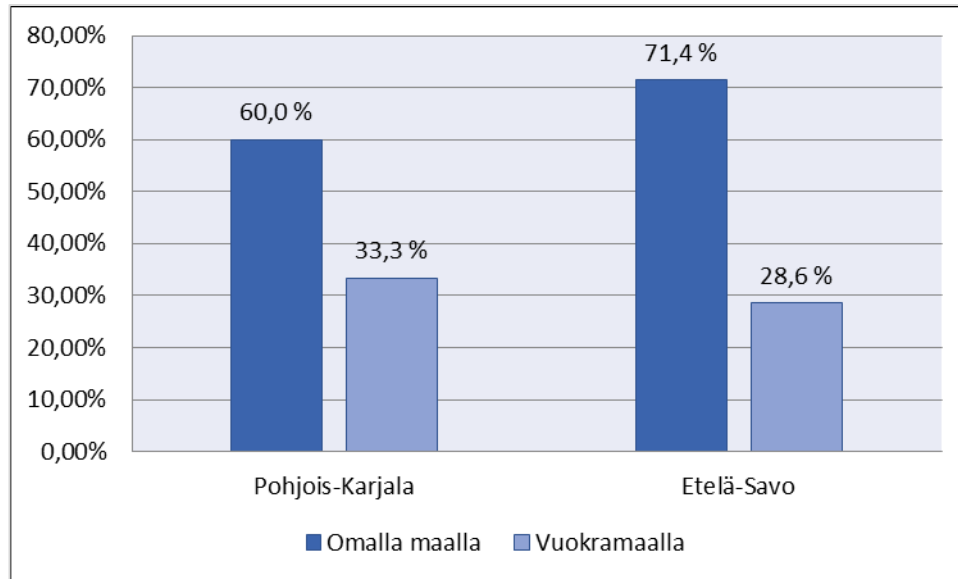
Näin ollen 18 kosteikkoa (78,3 %) oli saatu varmuudella valmiiksi ei-tuotannollisten investointien tuella.

Vastaajien ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta tuen hyväksymiseen oli kulunut erimittaisia aikoja (kuvio 5). Lähes kaikilla (87 %) siihen oli mennyt enintään 1 vuosi. Kolme vastaajista (13 %) oli kuitenkin joutunut odottamaan ELY-keskukselta vastausta yli vuoden. Etelä-Savossa tuen hakemisesta tuen hyväksymiseen oli kestänyt kahdella (28,6 %) vastaajista alle 6 kuukautta ja yhtä monella (28,6 %) 6 - 9 kuukautta. Yksi vastaajista (14,3 %) oli joutunut odottamaan tuen myöntämistä 9 - 12 kuukautta ja kaksi vastaajaa (28,6 %) yli 1 vuoden. Pohjois-Karjalassa tuki oli myönnetty suhteellisesti hieman nopeammin: kuusi vastaajista (40 %) oli saanut tuesta hyväksyvän päätöksen alle 6 kuukaudessa, yhtä suuri määrä vastaajista (40 %) 6 - 9 kuukaudessa, kaksi vastaajista (13,3 %) oli joutunut odottamaan 9 - 12 kuukautta ja vain yksi vastaaja (6,7 %) yli 1 vuoden.

Kuvio 5. Aika ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta tuen myöntämiseen (N=22)

Vastaajista 14:llä (60,9 %) kosteikko sijaitti tai sen oli tarkoitus sijaita omalla maalla ja kahdeksalla (34,8 %) vuokramaalla. Etelä-Savossa maan omistussuhteet olivat seuraavanlaiset: kosteikko sijaitti 71,4 %:lla vastaajista omalla maalla ja 28,6 %:lla vuokramaalla. Pohjois-Karjalassa 60 %:lla vastanneista kosteikko sijaitti omalla maalla ja 33,3 %:lla vuokramaalla (kuvio 6). Omistussuhteet ovat siis samanlaiset maakunnasta riippumatta.

Kuvio 6. Kosteikon sijainti kosteikkomaan omistussuhteen mukaan Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa (N=21)

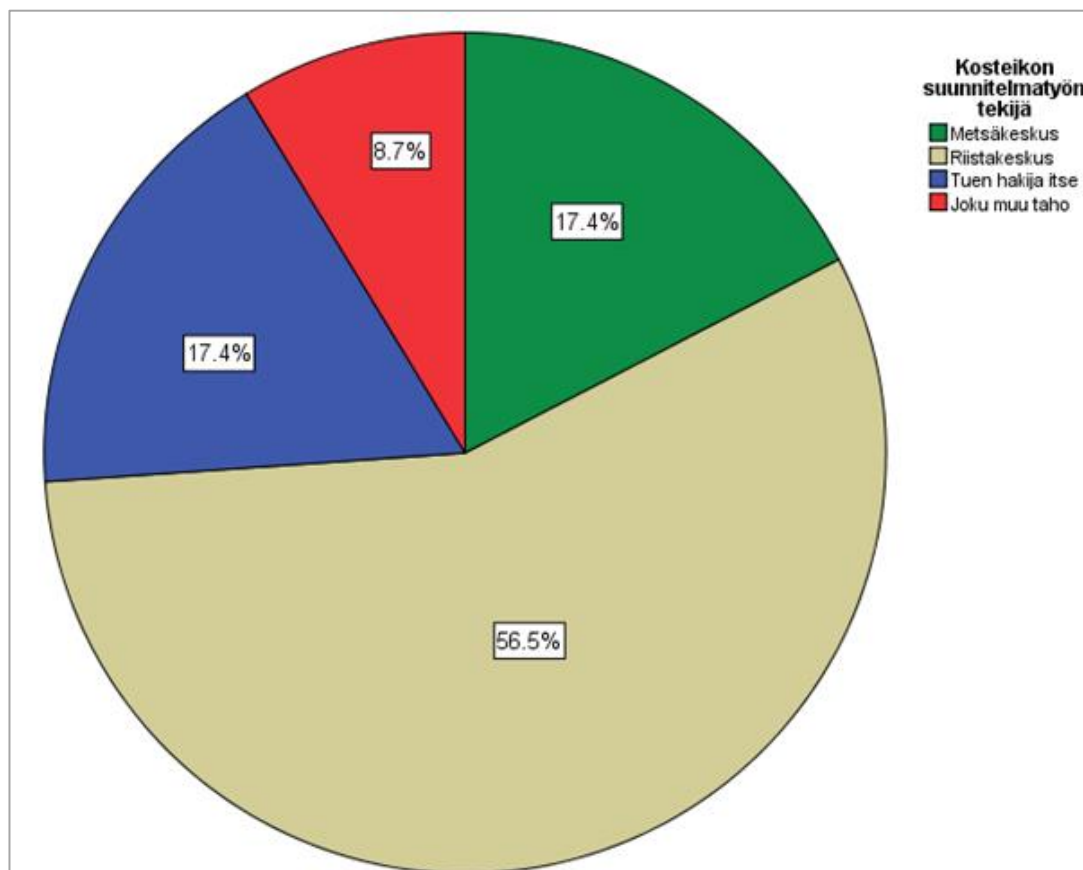
Vastanneiden kesken 90,5 % tapauksessa kosteikon perustaneista tai sitä aikovista (21 kpl) piti kosteikkonsa tarkoituksena vesistön ravinnekuorman vähentämistä. Myös luonnon monimuotoisuuden lisääminen (61,9 %), riistakosteikoksi perustaminen (47,6 %) sekä maisemalliset syyt (23,8 %) olivat kosteikkohankkeiden tarkoituksina. 4,8 %:ssa (1 kpl) tapauksista kosteikko perustettiin, koska maanomistaja oli innokas lintuharrastaja ja halusi, että kosteikko perustetaan.

Maakuntakohtaisesti tarkasteltuna kaikki Etelä-Savon vastaajat olivat valinneet kosteikon perustamistarkoitukseksi vesistön ravinnekuorman vähentämisen. 66,7 % heistä oli valinnut kosteikon perustamistarkoitukseksi myös luonnon monimuotoisuuden lisäämisen ja sama määrä (66,7 %) riistakosteikoksi perustamisen. Kosteikon perustamisen maisemallisista syistä oli valinnut 33,3 % Etelä-Savon vastaajista. Pohjois-Karjalassa puolestaan 85,7 % valitsi kosteikon perustamistarkoitukseksi vesistön ravinnekuorman vähentämisen, 64,3 % luonnon monimuotoisuuden lisäämisen ja 42,9 % riistakosteikoksi perustamisen. Maisemallisista syistä kosteikon perustamisen oli valinnut 21,4 % ja muuta käyttöä varten (maanomistajan lintuharrastus) 7,1 % Pohjois-Karjalan vastaajista.

Ohjelmakauden 2007 - 2013 aikana perustettujen ja valmiiksi saatujen kosteikkojen keskimääräinen koko Itä-Suomessa oli 2,8 ha (N=19). Valmiista kosteikoista 18 oli varmuudella perustettu ei-tuotannollisten investointien tuella.

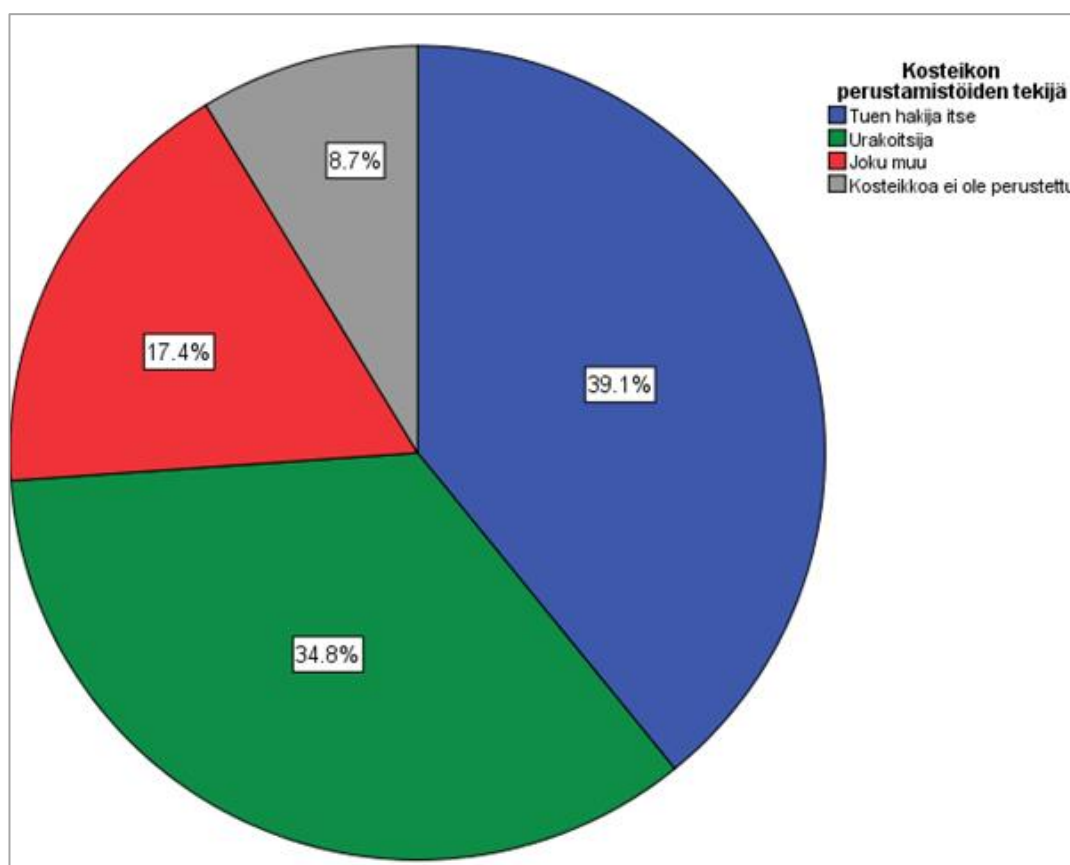
Pohjois-Karjalassa perutettujen valmiiden kosteikkojen koko oli keskimäärin 1,6 ha (N=12) ja Etelä-Savossa 5,3 ha (N=6). Etelä-Savossa on siis varovaisen arvon mukaan tehty keskimäärin suurempia kosteikkoja kuin Pohjois-Karjalassa. Pohjois-Karjalassa on kuitenkin tehty kosteikkoja enemmän. Suurin kosteikko (19,8 ha) oli perustettu Etelä-Savoon. Pienimmät kosteikot (0,3 ha) löytyivät puolestaan Pohjois-Karjalasta.

Riistakeskuksen suunnittelija teki kosteikon suunnitelmatyöt 13:lle (56,5 %) kosteikon perustajalle. Metsäkeskuksen suunnittelija sekä tuen hakija itse tekivät kumpikin 4 (17,4 %) kosteikon suunnitelmatyöt. Yksi vastaajista kertoi yksityisen henkilön tehneen suunnitelmatyöt, ja yksi vastaaja ei muistanut, kuka suunnitelman laati. Näiden kahden vastauksen ovat kuviossa 7 ilmoitettu Jokin muu taho -kohdassa. Etelä-Savossa kosteikkosuunnitelmia laati 42,9 % tuen hakija itse (3 kpl), 28,6 % riistakeskus (2 kpl) sekä jokin yksityinen henkilö (1 kpl). Yksi ei muistanut, kuka suunnitelman laatija oli. Pohjois-Karjalassa puolestaan suunnitelmatöitä teki 73,3 % riistakeskus (11 kpl) ja 26,7 % metsäkeskus (4 kpl).

Kuvio 7. Kosteikkojen suunnitelmatöiden tekijätahot ja -organisaatiot (N=23)

Kosteikon perustamistyöt teki 9 tapauksessa tuen hakija itse (39,1 %). Urakoitsija vastasi perustamistöiden teosta 8 tapauksessa (34,8 %) sekä joku muu taho 4 (17,4 %) kosteikon kohdalla (kuvio 8). Näistä kolmen kohdalla perustamistyöt tekivät sekä urakoitsija että tuen hakija yhdessä. Yhden kohdalla oli perustamisvaiheessa tehty vain pohjan raivaukset, sillä tuen hakija peruutti eituotannollisten investointien hakemuksensa eikä aio toteuttaa kosteikkohanketta loppuun. Maakunnittain tarkasteltuna Etelä-Savossa kosteikon perustamistyöt teki 3 kosteikon kohdalla urakoitsija (42,9 %), tuen hakija itse teki 2 kosteikon perustamistyöt (28,6 %) sekä 1 muu taho (14,3 %). Yhtä kosteikkoa ei ollut perustettu (14,3 %). Pohjois-Karjalassa 7 kosteikon perustamistyöt teki tuen hakija itse (46,7 %), urakoitsija 4 kosteikkoa (26,7 %), kaksi kosteikkoa tuen hakija ja urakoitsija yhdessä. Kahden kohdalla kosteikkoa ei ollut perustettu.

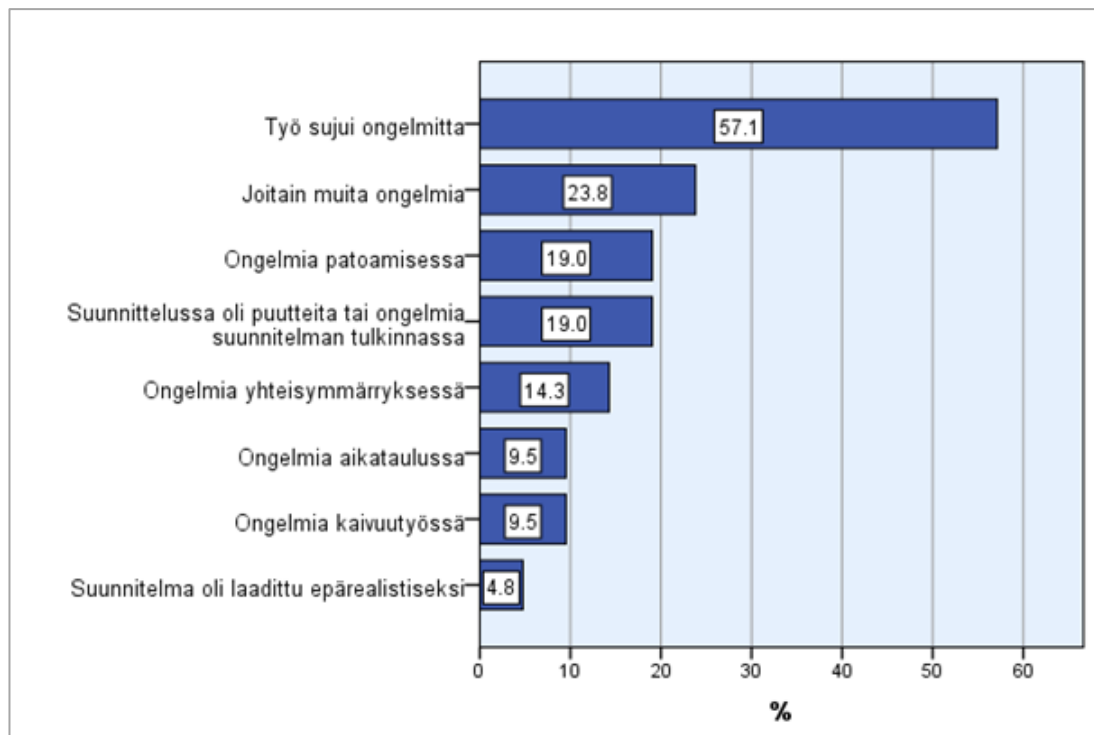

Kuvio 8. Kosteikon perustamistöiden tekijätahot Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon alueilla (N=23)

Kyselyssä pyrittiin myös selvittämään, ilmenikö kosteikon perustamisessa ongelmia (kuvio 9). Suurin osa kosteikoista saatiin perustettua ongelmitta (57,1

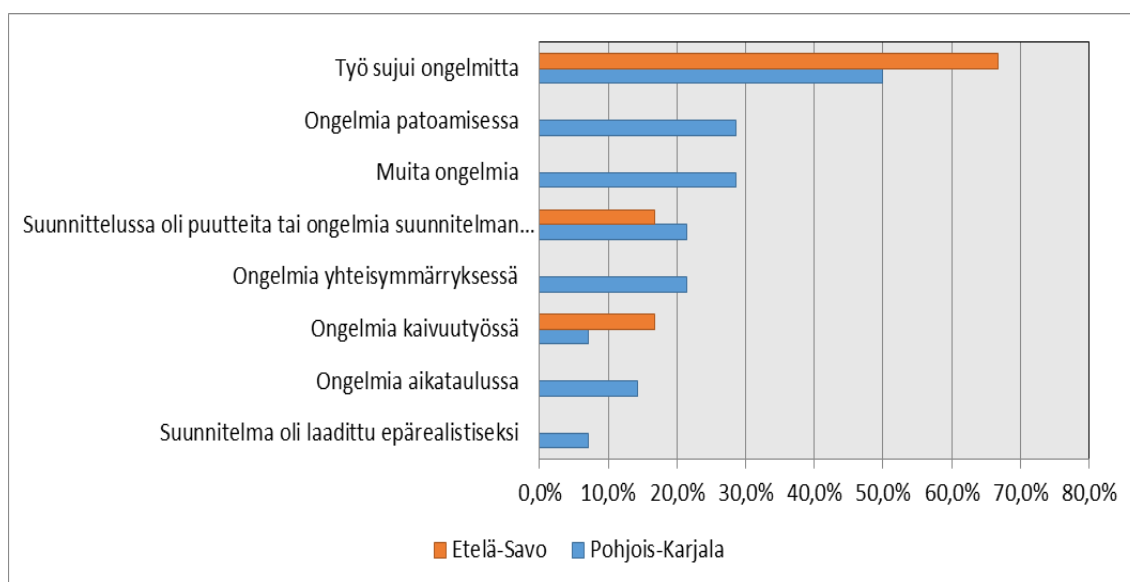
%). Suurimpina yksittäisinä tavattuina ongelmina valittiin ongelmat patoamisessa (19 %) sekä siinä, että suunnittelussa oli ollut puutteita tai suunnitelman tulkinnassa ongelmia (19 %). Tällaisia suunnitelmaan liittyviä ongelmia olivat mm. se, että kustannusarvio oli laadittu liian pieneksi (1 kpl), suunnitelmassa ei ollut huomioitu maalajista johtuvia ongelmia (1 kpl) ja suunniteltaessa olisi tuen hakijan mukaan pitänyt käyttää vaaituskonetta (1 kpl). Yhdessä tapauksessa ELY-keskuksen tarkastajat olivat erimielisiä lopputuloksesta. Myös yhteisymmärryksessä koettiin jonkin verran olevan haasteita (14,3 %). Aikataulussa ja kaivuutyössä koettiin vähemmän ongelmia (kummassakin 9,5 %), kuten myös suunnitelman epärealistisuudessa (4,8 %), mutta niitäkin siis oli. 23,8 % tapauksista (5 kpl) koettiin myös muita ongelmia, lähinnä Pohjois-Karjalassa.

Muina ongelmina vastaajat ilmoittivat mm. seuraavia asioita: kustannusarvio oli tehty alakanttiin ja tarveaineluettelon mukaan tehtynä pato hajosi jo ensimmäisenä keväänä. Jäädytys ei meinannut myöskään onnistua lauhojen talvien vuoksi. Myös maataloustoimiston papereiden tekemisessä ja eri viranomaisten yhteistoiminnassa oli ongelmia, papereiden toimituksessa oikeassa järjestyksessä ELY-keskukseen sekä veden riittävydessä toisessa kohteessa patoamisen jälkeen koettiin hankaluuksia.

Kuvio 9. Kosteikon perustamisessa ilmenneitä ongelmia (N=21)

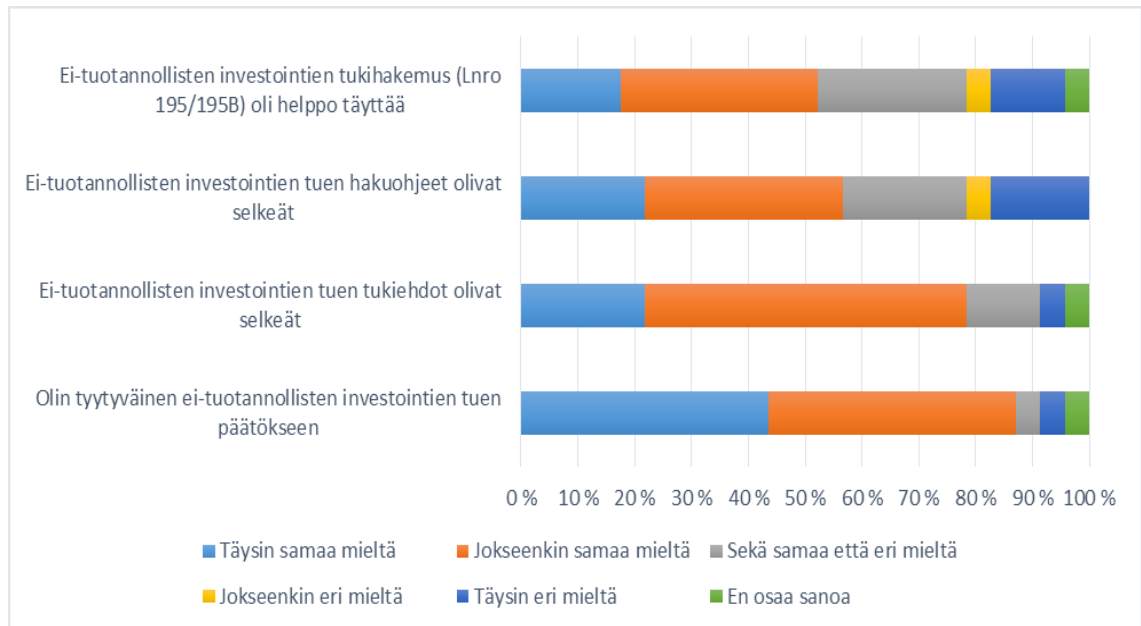
Maakunnittain tarkasteltuna Etelä-Savossa kosteikon perustamistyöt olivat sujuneet ongelmitta 66,7 %:ssa tapauksista (kuvio 10). Suurimpina haasteina olivat suunnittelun puutteet tai ongelmat suunnitelman tulkinnassa (16,7 %) sekä ongelmat kaivutyössä (16,7 %). Pohjois-Karjalassa perustamistyöt sujuivat ongelmitta 50 %:ssa tapauksista. Suurimpina haasteina alueella olivat mm. ongelmat patoamisessa (28,6 %), ongelmat yhteisymmärryksessä (21,4 %) sekä suunnittelun puutteet tai ongelmat suunnitelman tulkinnassa (21,4 %). 28,6 % koki lisäksi edellä mainittuja muita ongelmia. On muistettava, että Pohjois-Karjalasta tuli kaksi kertaa enemmän vastauksia kuin Etelä-Savosta, joten sieltä on saatu myös enemmän tietoa ilmenneistä perustamisaikaisista hankaluuksista. Näiden tulosten perusteella Pohjois-Karjalassa on tavattu kuitenkin suhteellisesti hieman enemmän perustamisaikaisia hankaluuksia, mutta aineiston vähyden vuoksi väitettä ei voida pitää kovin luotettavana.

Kuvio 10. Kosteikon perustamisessa ilmenneitä ongelmia maakunnittain Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa (N=20)

Kyselyssä oli mukana myös likertin asteikolla olevia kysymysryhmiä eri aiheista. Aiheita olivat ei-tuotannollisten investointien tuen hakeminen, tuen maksatus sekä yhteistyön sujuvuus.

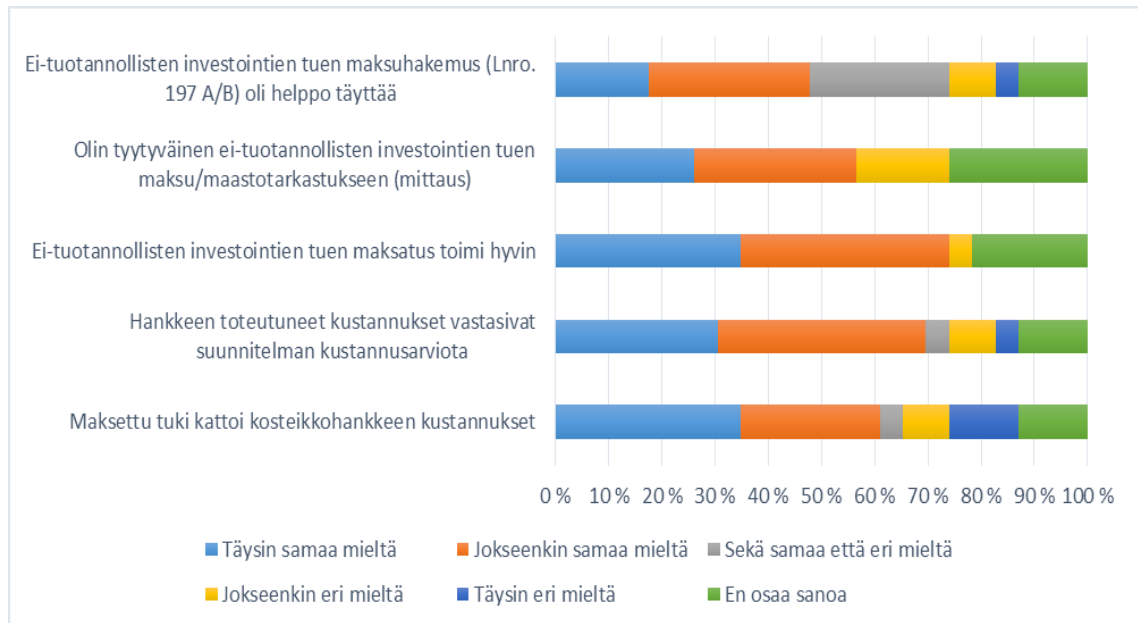

Kuvio 11. Kysymysryhmät ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta (N=23)

Tuen hakemisesta kysyttiin ei-tuotannollisten investointien tuen hakemuksen täytön helppoutta, hakuohjeiden selkeyttä, tukiehtojen selkeyttä sekä tyytyväisyyttä tuen päätökseen (kuvio 11). Suurin osa vastaajista (52,2 %) oli täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että ei-tuotannollisten investointien tuen hakemus oli helppo täyttää. 26,1 % oli sekä samaa että eri mieltä asiasta ja 19,4 % oli eri mieltä. Vastaajan iällä ei ollut vaikutusta asiaan.

56,5 % vastaajista piti ei-tuotannollisten investointien tuen hakuohjeita selkeänä. Yhteensä 21,7 % vastaajista piti hakuohjeita puolestaan epäselvinä ja sama määrä vastaajista oli sekä samaa että eri mieltä väitteen kanssa. Hakuohjeen koetulla selkeydellä oli suuri vaikutus hakulomakkeen täytön helppouteen, sillä näiden välillä havaittiin olevan vahva riippuvuus.

Vastaajista yhteensä 78,3 % piti tukimuodon tukiehtoja selkeänä. 4,3 % piti tukiehtoja puolestaan varsin epäselvinä ja 13 % oli sekä samaa että eri mieltä väitteen kanssa. Vastanneista 87 % oli tyytyväisiä ei-tuotannollisten investointien tuen päätökseen samalla kun 4,3 % oli siihen tyytymätön.

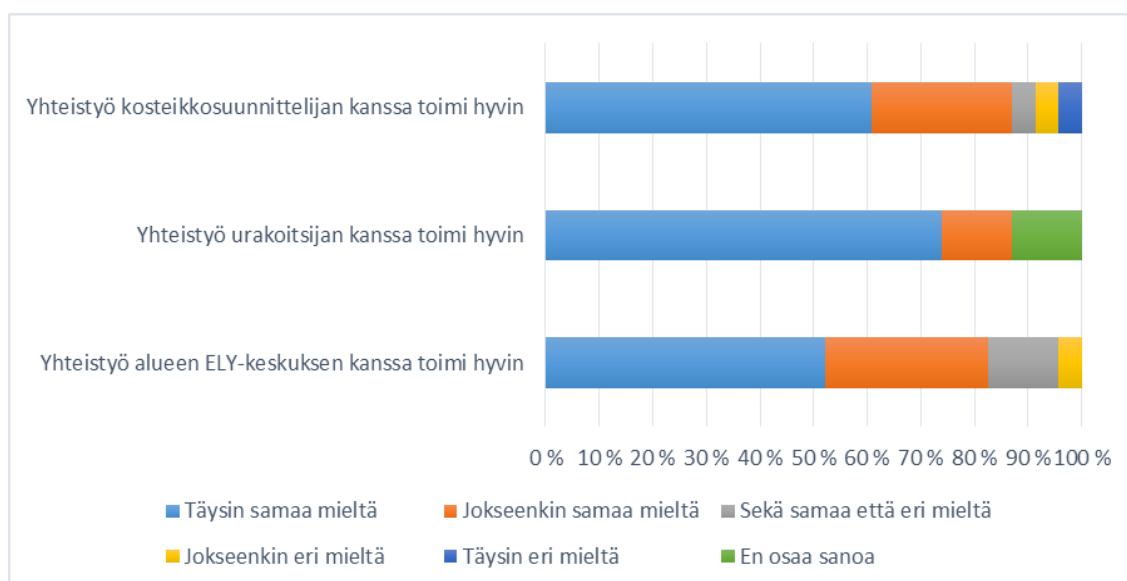

Kuvio 12. Kysymysryhmä ei-tuotannollisten investointien tuen maksatuksesta (N=23)

Ei-tuotannollisten investointien tuen maksatusta selviteltäessä (kuvio 12) 47,8 % vastaajista piti tuen maksuhakemuksen täyttöä helppona, kun taas 13,1 % koki sen vaikeaksi. 26,1 % vastaajista oli sekä samaa että eri mieltä väitteen kanssa. Vastaajista yhteensä 56,5 % oli puolestaan tyytyväinen ei-tuotannollisten investointien tuen maksu- ja maastotarkastukseen. 17,4 % oli puolestaan jokseenkin siihen tyytymätön.

Vastaajista 73,9 % koki, että ei-tuotannollisten investointien tuen maksatus toimi hyvin. 4,3 % vastaajista oli kuitenkin eri mieltä.

Vastanneista 69,6 % oli sitä mieltä, että hankkeen toteutuneet kustannukset vastasivat suunnitelman kustannusarviota. 13,1 % vastaajista puolestaan ilmoitti, etteivät toteutuneet kustannukset vastanneet suunnitelman kustannusarviota. 60,9 % koki maksetun tuen kattaneen kosteikkohankkeen kustannukset, mutta 21,8 % oli eri mieltä maksetun tuen riittävydestä.

Kuvio 13. Kysymysryhmä yhteistyön sujuvuudesta (N=23)

87 % vastaajista koki, että yhteistyö kosteikkosuunnittelijan kanssa oli toiminut hyvin. 8,7 %:lla yhteistyö ei kuitenkaan sujunut toivotulla tavalla (kuvi 13).

Urakoitsijan kanssa yhteistyö sujui hyvin 87 %:lla vastaajista. 13 % ei osannut sanoa mielipidettä esim. sen takia, jos kosteikon perustamisessa ei ole käytetty urakoitsijaa tai kosteikkoa ei ole perustettu.

82,6 % koki yhteistyön sujuneen ELY-keskuksen kanssa hyvin. 4,3 % koki yhteistyön olevan melko huonoa ja 13 % oli sekä samaa että eri mieltä väitteen kanssa.

5.2.3 Mahdolliset muutostarpeet

Ei-tuotannollisten investointien tuen tukiehdot tuntuivat vastaajista melko selkeiltä, joten 17 vastaajaa (73,9 %) ei nähnyt tukimuodon sopimusehdoissa muutettavaa. 6 vastaajaa (26,1 %) koki sopimusehdoissa muuttamisen tarvetta. Heidän mukaansa parannettavaa ja kehitettävää olisi mm. kosteikon suunnittelussa sekä kosteikkosuunnittelijoiden ammattitaidossa ja vastuunotossa, hakulomakkeiden selkeyttämisessä sekä sitoumuskausissa, jotta ei tarvitsisi sitoutua uudelleen, jos edellistä sitoumusta on vielä jäljellä. Lisäksi toivottiin hakuaikaa jatkuvaksi sekä kustannusrakenteen ottamista tarkemmin harkintaan. Suunnitte-

lun ja toteutuksen toivottiin olevan myös yhdellä organisaatiolla esim. metsäkeskuksella. Maakunnittain tarkasteltuna Etelä-Savossa 2 vastaajaa (28,6 %) ja Pohjois-Karjalassa 4 vastaajaa (26,7 %) koki sopimusehdoissa muutostarpeita. Näin ollen tyytymättömyys tukimuodon sopimusehtoihin ei riipu alueesta tai ELY-keskusten erilaisista toimintatavoista, sillä sopimusehdot ovat kaikille samat.

Vastaajista 12 (52,2 %) koki tarvetta kosteikon perustamisajalle neuvonnalle tai valvonnalle. Heistä eteläsavolaisia oli 3 (42,9 % Etelä-Savon vastaajista) ja pohjoiskarjalaisia 9 (60 % Pohjois-Karjalan vastaajista). Lopuilla 11 vastaajalla (47,8 %) ei ollut tarvetta perustamisajalle neuvonnalle tai valvonnalle. Etelä-Savossa toivottiin lisää katselmuksia sekä neuvontaa ja valvontaa maastotöiden osalta.

Osa pohjoiskarjalaisista vastaajista puolestaan kertoi, että valvontaa oli riittävästi, mutta neuvontaa olisi voinut olla enemmän. Toisaalta yksi vastaaja olisi toivonut ELY-keskuksen tarkastajien käyntiä kosteikolla paikan päällä toteutusajaksi, mikä säästäisi ongelmilta jälkikäteen. Toinen vastaaja taas toivoi, että tarkastajien pitäisi tyytyä työn tulokseen, jos kohde on tehty suunnitelman mukaan, ja kolmas, että kokonaisuus olisi arvioitava totuuden mukaisesti. Yksi vastaajista haluaisi, että suunnitelmat pitäisi kyseenalaistaa rakenteiden ja kustannusten osalta. Yksi vastaaja kertoi, että riistakeskus neuvoo kysyttäessä, mutta toisen vastaajan mukaan tukea ei ollut edes saatavilla riistakeskuksen nihkeyden takia. Vastauksia tuli siis laidasta laitaan. Neuvonnan ja valvonnan tarpeesta voidaan siis sanoa, että etenkin neuvontaa toivottaisiin lisää kosteikkohankkeissa.

Kosteikkohankkeeseen liittyvälle koulutukselle olisi tarvetta. 13 vastaajaa (56,5 %) toivoi lisää koulutusta kosteikkohankkeeseen liittyen, kun taas 9 (39,1 %) ei kokenut sitä tarpeelliseksi. Lisää koulutusta haluavista 4 oli Etelä-Savosta (57,1 %) ja 9 Pohjois-Karjalasta (60 %), eli maakunnallista eroa ei ole. Etelä-Savossa toivottiin mm. neuvontaa tukiehdoista ja että annettu neuvonta olisi suunnitelmallista. Pohjois-Karjalassa toivottiin koulutusta hankkeen taloudellisesta kannattavuudesta, sillä tuet eivät kaikissa tapauksissa kata kustannuksia. Lisäksi

toivottiin perusteita kosteikon perustamiseen ja tarkkaa maksutonta selvitystä kohteen kustannuksista sekä koulutusta kosteikon jälkihoitoon. Yksi vastaaja kertoi, että myös riistakeskus kouluttaa kosteikkoasioissa.

6 Päätäntä

6.1 Tarkastelu

Neljän kosteikkosuunnittelijan haastatteluiden perusteella voidaan päätellä, että ei-tuotannollisten investointien korvaukseen on tullut parannuksia ohjelmakaudelle 2014 - 2020. Parannuksina he mainitsivat mm. uusina asioina investointikorvaukseen tulleet kertakorvausten onnistumisen sekä muutokset peltopinta-alavaatimuksissa.

Suunnittelijoiden haastatteluissa ja ei-tuotannollisten investointien tuen hakijoiden kyselyistä saaduissa tuloksissa oli sekä yhteneväisyyksiä että eroja. Esimerkiksi ei-tuotannollisten investointien tuen tukiehdot olivat suunnittelijoiden mukaan tuen hakijoille usein epäselvät, mutta hakijat itse kokivat ne puolestaan selkeiksi. Hakuohjeet tosin olivat tuen hakijoille epäselvemmat. Sekä suunnittelijoiden että tuen hakijoiden mukaan yhteistyökokemukset alueiden ELY-keskusten kanssa ovat olleet hyvät. Tuen hakijoiden mielestä yhteistyö urakoitsijoiden kanssa oli toiminut keskimäärin paremmin kuin suunnittelijoiden kanssa.

Sekä haastatteluissa että Ortamalan tekemässä aikaisemmassa työssä löytyi yhtymäkohtia. ELY-keskukset käsittelevät maanlaajuisesti tukihakemuksia eri tavoin. ELY-keskuksilla tulisi olla yhtenäinen linja kosteikkoasioissa, jotta saavutettaisiin tasapuolisuus hakijoiden kesken ja välttyttäisiin ikäviltä sekaannuksilta.

Tietoa ei-tuotannollisten investointien tuella perustettavista kosteikoista oli saatu maakunnittain hieman eri lähteistä. Pohjois-Karjalassa tietoa oli saatu eniten alueen ELY-keskuksesta, muista omista lähteistä kuten riistakeskuksesta sekä sanomalehdistä, kun taas Etelä-Savossa tieto oli peräisin lähinnä internetistä, mutta myös sanomalehdistä sekä alueen ELY-keskuksesta. Syitä eroihin on vaikea arvioida, mutta yksi selitys voi olla ihmisten erilaiset tiedonkeruumenetelmät.

Tulosten valossa vaikuttaa siltä, että kosteikkoja on Itä-Suomessa perustettu ympäristö- ja riistalähtökohtia ajatellen. Kosteikkoja on siis perustettu oikeista näkökulmista, sillä kosteikon päätarkoituksena on toimia kiintoaineksen ja ravinteiden pidättäjänä sekä eliöstön elinympäristönä ja viljelymaiseman monipuolistajana (Valtioneuvoston asetus... 2015). Kosteikkoja olivat perustaneet eniten viljanviljely- sekä lypsy- ja nautakarjatilat.

Kaikkiaan 87 % kosteikoista oli saatu valmiiksi. Ei-tuotannollisten investointien tuella perustettuja ja valmiiksi saatuja kosteikkoja oli 18 eli 78 % vastanneiden kosteikkohankkeista, mikä on kuitenkin hyvä tulos. Kosteikkohankkeet ovat siis onnistuneet hyvin, mutta joitain ongelmia ja haasteita on koettu. Kosteikkojen koko vaihteli 0,3 hehtaarista aina vajaaseen 20 ha:n kosteikoihin. Aivan kaikkia kosteikkoja ei kuitenkaan perustettu ei-tuotannollisten investointien tuella. Ei-tuotannollisten investointien tuen peruuttaneilla oli ollut eniten ongelmia mm. yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä eri tahojen kanssa sekä hankaluuksia kustannuksissa.

Pohjois-Karjalassa ilmeni suhteellisesti enemmän kosteikon perustamisaikaisia ongelmia kuin Etelä-Savossa. Toisaalta Pohjois-Karjalasta tuli myös enemmän vastauksia kuin Etelä-Savosta. Ongelmat liittyivät lähinnä kosteikkoaltaan putoamiseen, suunnittelussa myöhemmin ilmenneisiin puutteisiin ja yhteisymmärryksessä eri tahojen kanssa tavattuihin ongelmiin.

Pohjois-Karjalan ELY-keskuksessa tukipäätökset oli tehty tulosten perusteella keskimääräistä nopeammin kuin Etelä-Savon ELY-keskuksessa. Väitettä ei voida kuitenkaan todistaa aivan varmaksi, sillä vastausten määrä oli vähäinen ja alueellisten vastausten määrissä oli suuri ero.

Viidesosa kyselyssä mukana olleista koki, että maksettu tuki ei kattanut kosteikkohankkeen kustannuksia. Myöskään suunnitelman kustannusarvio ei aina vastannut toteutuneita kustannuksia ja tuen maksu- ja maastotarkastuksessa oli tyytymättömyyttä.

6.2 Menetelmän ja toteutuksen arviointi

Kyselyt ja haastattelut koettiin työssä hyväksi vaihtoehdoksi toteuttaa aineiston keruu. Haastatteluista olisi kuitenkin voinut tiedottaa kosteikkosuunnittelijoille hyvissä ajoin ennen haastatteluiden tekemistä. Näin suunnittelijat olisivat paremmin voineet varautua tulevaan haastatteluun ja mahdollisesti myös miettiä valmiiksi joitain vastauksia kysymyksiin.

Jälkeenpäin ajateltuna myös kyselylomakkeen laatimisvaiheessa olisi voinut kiinnittää enemmän huomiota tulosten käsiteltävyyteen. Joitain monivalintakysymyksiä olisi voinut korvata valintakysymyksillä, joissa kysyttäisiin ensimmäistä, toista ja kolmatta tärkeimpänä koettua asiaan esim. kosteikon perustamistarkoitusta ja ei-tuotannollisen investointituen peruuttamissyytä kysyttäessä. Kyselyssä olisi voinut kysyä myös tuen hakuun liittyvästä byrokratiasta ja luvista sekä kosteikkohankkeen onnistumisen arvioimisesta esim. kouluarvosanaasteikolla 4 - 10. Koska kosteikkoa perustettaessa oli ilmennyt haasteita yhteisymmärryksessä, olisi ollut mielenkiintoista selvittää, keiden tahojen kanssa kosteikon perustajat erityisesti kokivat erimielisyyksiä.

Opinnäytetyön tarkoituksen kannalta olennaiset asiat saatiin selvitettyä. Myös toimintatapojen parannusehdotuksia löydettiin.

Opinnäytetyö on valmistunut vaihe vaiheelta melko hyvin suunnitellussa aikataulussa. Opinnäytetyön tekijä ja toimeksiantaja olivat yhteydessä toisiinsa ja yhteistyö oli sujuvaa.

6.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa pyrittiin kysymykset asettelemaan niin, että ne mittaisivat sitä, mitä niiden oli tarkoitus mitata. Tällöin kyselytutkimuksen validiteetti olisi hyvä (Taanila 2014). Kysymyksiä muotoiltaessa pitää muistaa lisäksi niiden ymmärrettävyys. Esimerkiksi jos vastaajat ymmärtävät kysymykset väärin, vastaajat eivät vastaa rehellisesti, tai jos he eivät muista vastauksia kunnolla, on tuloksena heikko reliabiliteetti, eli vastauksien satunnaiset virheet

heikentävät mittaamisen reliabiliteettia (Taanila 2014). Työhön saatujen kyselytulosten perusteella vastaajat näyttivät ymmärtäneen kysymykset oikein. Joitain oikeiden vastausten muistamiseen liittyviä epävarmuustekijöitä on kuitenkin voinut olla joidenkin kysymysten kohdalla, esimerkiksi kysyttäessä tukipäätöksen saamiseen kulunutta aikaa. Haastattelutulokset sekä saapuneiden kyselyjen vastaukset käsiteltiin luottamuksellisesti ja anonyymeinä.

Mahdolliset laskuvirheet heikentävät tulosten luotettavuutta. Kyselyissä on myös aina jonkin verran katoa, joten jo senkin takia tuloksiin voi tulla virhettä (Taanila 2014).

Tässä työssä kyselyn vastausprosentiksi muodostui 39,7, joka on hyvä. Tosin koko perusjoukon koko oli alun perin melko pieni, 58 jäsentä. Tästä määrästä saatiin siis vain 23 vastausta, mikä on melko vähän. Muuttujissa oli liian pienet frekvenssit työn luotettavuutta ajatellen, joten tulosten luotettavuuksia ei ole laskettu, taikka tehty regressioanalyysiä. Microsoft Excelillä saatiin tosin tehtyä joitain korrelaatiokertoimia. SPSS-ohjelman perusversiossa ei pystynyt myöskään laskemaan monivalintaseteistä riippumattomuustestiä, mikä jäi harmittamaan. Myös muuttujien ristiintaulukointi oli SPSS-ohjelmalla hankalaa monivalintasettien suuren määrän vuoksi.

Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon ELY-keskusten toiminta-alueilta saatujen tulosten vertaileminen keskenään on haastavaa, koska alueilta saatujen vastausten määrä poikkeaa suuresti toisistaan. Pohjois-Karjalasta saatiin nimittäin kaksi kertaa enemmän vastauksia kuin Etelä-Savosta. Johtopäätösten luotettavuus on siis melko heikko.

6.4 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet

Sekä haastatteluissa että kyselyssä haluttiin lisää koulutusta kosteikkohankkeista ja ei-tuotannollisten investointien korvauksesta. Myös yhteistyön toimivuuden tärkeyttä painotettiin. Pääpiirteissään tuen hakijoiden yhteistyö onkin sujunut hyvin sekä kosteikkosuunnittelijoiden, urakoitsijoiden että virkamiesten kanssa.

Ei-tuotannollisten investointien tuen tukiehdot olivat kyselyyn vastanneille selkeät ja tuen hakeminen oli jokseenkin helppoa ja tukipäätöksiin oltiin tyytyväisiä, mutta hakuohjeisiin tarvittaisiin kuitenkin selkeyttä ja tuen hakemiseen tai hakemuksen täyttämiseen lisää opastusta. Osa hakijoista toivoo myös selkeämpiä hakulomakkeita. Investointikorvauksen hakulomaketta onkin jo selkeytetty ohjelmakaudelle 2014 - 2020. Olisiko ELY-keskuksilla vara kuitenkin tarjota neuvontaa hakuprosesseissa investointikorvauksen hakijoille?

Ei-tuotannollisten investointien tuen maksatukseen oltiin melko tyytyväisiä, mutta maksuhakemuksen täyttöön kaivataan apua tai selkeyttä lomakkeeseen. Maksettu tuki ei myöskään ole aina riittänyt hankkeen kustannusten kattamiseen.

Ei-tuotannollisten investointien tuen hakijat toivoivat hyvää yhteistyötä sekä neuvontaa kosteikkohankkeen eri vaiheisiin. Tuen hakijoille voisi antaa perusteita kosteikon perustamiseen ja jälkihoitoon, sekä tietoa kosteikkohankkeiden taloudellisesta kannattavuudesta ja kustannuksista. Lisäksi ei-tuotannollisten investointien korvauksen tukiehtoja koskeva neuvonta olisi tärkeää. Esimerkiksi viljelijätukikoulutuksissa tulisi antaa myös tämän tukimuodon tukiehtojen tarkasteluun riittävästi aikaa. Myös katselmuksia voisi hieman lisätä, jotta voitaisiin tarttua aikaisessa vaiheessa mahdollisiin epäkohtiin ja neuvoa hankkeeseen liittyvissä kysymyksissä. Myös Ortamala päätyi työssään haku- ja käsittelyprosessien ohjeistuksen lisäämiseen.

Kosteikkoja suunnittelevien tahojen ammattitaitoa voisi kehittää sekä vastuuta lisätä. Suunnitelmia tulisi voida arvioida kriittisesti mahdollisten epäkohtien huomioimiseksi ja virheiden minimoimiseksi. Suunnittelijoita voisi kouluttaa myös lisää tehtäviin. Koska suunnittelijoiden ammattitaito voi olla vaihteleva, voisi heille järjestää yhteisiä koulutustilaisuuksia, seminaareja tai tutkimushankkeita.

Kaivinkoneurakoitsijoille olisi hyvä järjestää koulutusta kosteikkojen perustamis- töistä. Osaavien urakoitsijoiden myötä myös perustamisaikaiset ongelmat saat- taisivat vähentyä.

Hakulomakkeiden selkeyttämisen sekä neuvonnan ja koulutuksen lisäksi haku- aikaa toivottiin jatkuvaksi. Myös Ortamala päätyi tulosten perusteella opinnäyte- työssään ehdottamaan ei-tuotannollisen investointituen haku-aikaa jatkuvaksi tai hakua kahteen kertaan vuodessa.

Jatkotutkimusten kohteena voisi jatkossa olla esimerkiksi kosteikon perustami- sen taloudellinen kannattavuus. Myös jatkotutkimus ei-tuotannollisten investoin- tien tuen toimivuudesta ohjelmakausien vaihtuessa olisi sen jatkuvan kehittämi- sen kannalta tärkeää.

Lähteet

- Ei-tuotannollisten investointien korvaus. 2015. Kosteikkoinvestointien hakuehdot (aktiiviviljelijä, rekisteröity yhdistys ja vesioikeudellinen yhteisö). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Ei-tuotannollisten investointien tuesta alkusysäys erityistukisopimukselle. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2007 - 2013. http://www.mavi.fi/fi/maksut-ja-valvonta/Documents/46465_Mavi_eituot_v2_FI.pdf. 8.7.2015.
- Ei-tuotannollisten investointien tuki. 2012. Hakuehdot (viljelijä). Monivaikutteisen kosteikon perustaminen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- ELY-keskus. 2013. Tehtävät ja toiminta - Pohjois-Karjala. <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-pohjois-karjala-tehtavat-ja-toiminta#.VeVxcpcXU2s>. 1.9.2015.
- Mavi. 2009. Maaseutuvirasto. Monivaikutteisen kosteikon perustaminen ja hoito. http://www.mavi.fi/fi/maksut-ja-valvonta/Documents/kosteikot_2009_laskeutusaltat.pdf. 10.7.2015.
- Mavi. 2015. Maaseutuvirasto. Ei-tuotannolliset investoinnit täydentävät ympäristökorvausta. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/ei-tuotannolliset-investoinnit/Sivut/default.aspx>. 8.7.2015.
- Mikkilä, E. 2014. Maatalousalueiden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Hämeenkyrö. Raportteja 91/2014. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Monivaikutteisen kosteikon perustaminen – Ei-tuotannollinen investointituki. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2007 - 2013. <http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijä/Documents/Ymp%C3%A4rist%C3%B6tuen%20erityistukien%20esitteet%202012/YE%20esite%20Monivaikutteisen%20kosteikon%20perustaminen%20-%20ei-tuotannollinen%20investointituki%202012.pdf>. 9.7.2015.
- Ortamala, M. 2012. Monivaikutteisia kosteikkoja suunnittelevat organisaatiot: Yhteistyön- ja ei-tuotannollisen investointituen kehittäminen. Opinäytetyö. Evo: Hämeen ammattikorkeakoulu, metsätalouden koulutusohjelma.
- Puustinen, M., Koskiahho, J., Jormola, J., Järvenpää, L., Karhunen, A., Mikkola-Roos, M., Pitkänen, J., Riihimäki, J., Svensberg, M., Vikberg, P. 2007. Maatalouden monivaikutteisten kosteikkojen suunnittelu ja mitoitus. Suomen ympäristökeskus. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Taanila, A. 2014. Kyselytutkimuksen luotettavuus. Akin menetelmäblogi. <https://tilastoapu.wordpress.com/2012/03/13/kyselytutkimuksen-luotettavuus/>. 29.7.2015.
- Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisia investointeja koskevasta korvauksesta 238/2015.
- Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisten investointien tuesta vuosina 2008 - 2013.
- Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisten investointien tuesta vuosina 2008 - 2013 annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta 47/2010.

Investointihanketta koskeva suunnitelma

Ei-tuotannolliseen investointiin liitettävän suunnitelman sisältö

Korvausta voidaan myöntää sellaisesta kosteikkohankkeesta ja perinnebiotooppien sekä luonnonlaidunten alkuraivauksesta ja aitaamisesta, josta on laadittu asianmukainen suunnitelma.

Suunnitelmaan on sisällyttävä:

1. hankkeen yleiskuvaus, joka sisältää kuvauksen alueen luontoarvoista/ympäristöongelmista ja investoinnin tavoitteet niiden osalta
2. hankkeen pinta-ala
3. hankkeen yksilöity toteutustapa ja -aika
4. hankkeen toteuttamiseen osallistuvat tahot, toteutus- ja rahoitusvastuut ja mahdolliset sopimusjärjestelyt
5. hankkeen kustannusarvio kustannuserittelyineen ja rahoitussuunnitelma
6. hankkeen sijaintikartta
7. hanke-alueen kartta
8. selvitys alueen omistussuhteista ja maanomistajien luvat sekä muut mahdolliset hankkeen edellyttämät luvat
9. hankkeen toteuttamista varten vaadittavat viranomaisluvut
10. yleispiirteinen selvitys perustamisen jälkeisistä hoitotoimenpiteistä.

Kosteikon perustamista koskevaan suunnitelmaan tulee lisäksi sisältyä:

1. selvitys peltojen osuudesta valuma-alueesta
2. selvitys kosteikon pinta-alan suhteesta yläpuolisen valuma-alueen pinta-alaan
3. selvitys kosteikon perustamistoimenpiteistä
4. selvitys kosteikkoalueen vesien johtamisesta ja patoamisesta
5. selvitys kosteikkoalueen penkereistä, syvänteistä, niemekkeistä, saarekkeista ja kasvillisuusvyöhykkeistä
6. selvitys lietteen tyhjentämisestä kosteikosta
7. selvitys mahdollisesta fosforin saostukseen käytettävästä aineesta ja menetelmästä
8. selvitys kosteikon mitoituksesta
9. selvitys hankkeen vaikutuksista kosteikkoalueen ulkopuolella viljeltävien peltojen kuivatustilanteeseen tai muuhun maankäyttöön.

Lähde:

Mavi. 2015. Ei-tuotannollisen investointiin liitettävän suunnitelman sisältö.

<http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/ei-tuotannolliset-investoinnit/Sivut/suunnitelma.aspx>. 12.8.2015.

Haastattelulomake

1 Kuinka monta ei-tuotannollisella investointituella perustettua kosteikkoa olette suunnitelleet/osallistuneet suunnitteluun?

_____ kpl

2 Ovatko ei-tuotannollisten investointien tuen sopimusehdot mielestänne selkeät?

- 1 Kyllä
- 2 Ei
- 3 En osaa sanoa

3 Onko ei-tuotannollisten investointien tuen sopimusehdoissa mielestänne muutettavaa tai parannettavaa?

1 Kyllä, mitä:

---

2 Ei

4 Toimiko yhteistyö kosteikkojen toteuttajien (viljelijät ja rekisteröityneiden yhdistysten) ja urakoitsijoiden kanssa?

---

5 Onko ollut ongelmia suunnitelmien tilaajien kanssa?

---

6 Toimiiko yhteistyö ELY -keskusten kanssa hyvin?

---

7 Onko tarvetta saada koulutusta kosteikkojen suunnittelusta, perustamisesta ja hoidosta sekä ei-tuotannollisten investointien tuesta?

1 Kyllä, millaista:

---

2 Ei

Haastattelulomake

8 Onko suunnittelijoita ja urakoitsijoita tarpeeksi alueellanne?

---

9 Mitkä ovat kosteikkojen suunnittelussa esiin tulleet merkittävimmät ongelmat?

Saate**Kyselytutkimus ei-tuotannollisten investointien tuella perustetuista kosteikoista Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa**

Arvoisa vastaanottaja! Olen neljännen vuoden agrologiopiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta, maaseutuelinkeinojen koulutusohjelmasta. Laadin opintoihini kuuluvaa opinnäytetyötä, jonka aihe on Ei-tuotannollisten investointien tuella perustetut kosteikot - Kyselytutkimus kosteikkohankkeiden onnistuneisuudesta Itä-Suomessa. Tutkimuksen toimeksiantajana on Pohjois-Karjalan ELY-keskus.

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa viime ohjelmakaudella 2007 - 2013 ei-tuotannollisten investointien tuella perustettuja kosteikkoja. Vastaamalla oheiseen kyselyyn annatte tärkeää tietoa kosteikkohankkeen onnistumisesta, yhteistyön sujuvuudesta, mahdollisista ongelmakohtista sekä hankkeiden menettelyprosessien parannusehdotusten löytämisestä ELY-keskuksille.

Työn tavoitteena on saada tietoa kosteikkohankkeiden onnistumisesta ja löytää parannusehdotuksia hankkeiden menettelyprosesseihin ELY-keskuksissa alkaneelle uudelle ohjelmakaudelle 2014 - 2020 sujuvampien ja toimivampien käytäntöjen sekä parempien toimintatapojen löytämiseksi. Huom. ei-tuotannollisten investointien tukeen on tehty muutoksia ohjelmakaudelle 2014 - 2020.

Tutkimuksen luottamuksellisuus

Osoitetietonne on saatu ELY-keskukselta. Antamanne vastaukset käsitellen nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisina. Tulokset julkaistaan ainoastaan maakunta-kohtaisina kokonaistuloksina, joten kenenkään yksittäisen vastaajan tiedot eivät paljastu.

Kyselyyn pääsette sähköpostiinne lähetetyn linkin kautta. Pyydän teitä vastaamaan kyselyyn sähköisesti 15.4.2015 mennessä. Mikäli haluatte lisätietoa tutkimuksesta, voitte lähettää sähköpostia sivun ylälaidassa olevaan osoitteeseen.

Kiitos etukäteen vastauksistanne,
kunnioittavasti!

Saila Nevalainen

Kyselylomake

Vastaa kysymyksiin valitsemalla sopivin vaihtoehto tai kirjoittamalla vastaus sille varattuun paikkaan.

1. Vastaajan sukupuoli

Mies

Nainen

2. Vastaajan ikä

3. Vastaajan koulutustaso

Peruskoulu/kansakoulu

Lukio

Toisen asteen ammatillinen tutkinto

Ammattikorkeakoulu

Yliopisto

Ylempi ammattikorkeakoulu

Jokin muu, mikä

4 Vas-

. taajan

koti-

kunta

Kyselylomake

5. Ei-tuotannollisten investointien tuen hakija on

- Viljelijä
- Rekisteröity yhdistys

6. Jos ei-tuotannollisten investointien tuen hakija on viljelijä, mikä on maatilan päätuotantosuunta?

- Viljanviljely
- Maidontuotanto
- Muu nautakarjatalous
- Lammas- tai vuohitalous
- Siipikarjatalous
- Sikatalous
- Hevostalous
- Muu kasvituotanto
- Jokin muu, mikä:

7. Mistä olette saanut tietoa mahdollisuudesta perustaa kosteikkoja ei-tuotannollisella investointituella?

- ELY -keskuksesta
- Maaseututoimistosta
- Sanomalehdestä
- Internetistä (esim. Mavi.fi tai ELY-keskus.fi)

Kyselylomake

Jostain muualta, mistä:

8. Mitkä asiat innostivat kosteikon perustamiseen? (voi valita useamman)

- Ei-tuotannollisten investointien tuki
- Kosteikon hoitoa koskeva ympäristötuen erityistuki
- Aikaisemmat kokemukset kosteikoista ja niiden vaikutuksista
- Lähivesistön tilan parantaminen
- Halu maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden edistämiseen
- Tavoite riistan levähdys-, pesimis- tai asuinalueesta
- Kosteikon virkistyskäyttö
- Muut asiat, mitkä:

9. Onko tuen hakijalla aikaisempia kokemuksia kosteikon perustamisesta ja hoidosta **ennen** ei-tuotannollisten investointien tuen hakemista?

- Kyllä, mitä:
- Ei

10. Minä vuonna/vuosina olette hakeneet ei-tuotannollisten investointien tukea kosteikon perustamiseen?

- 2008
- 2009
- 2010

Kyselylomake 2011 2012 2013

11. Oletteko peruuttaneet kosteikon perustamista koskevan ei-tuotannollisten investointien tuen hakemuksen?

 En Kyllä

12. Jos olette peruneet hakemuksen, miksi?

 Kiinnostus kosteikkohankkeeseen loppui Ylivoimaisen esteen vuoksi Ongelmia kustannuksissa (esim. liian korkeat kustannukset) Ongelmia kosteikon suunnittelussa Ongelmia kosteikon käytännön toteutuksessa Jonkin muun syyn takia, minkä:

13. Missä vaiheessa kosteikon perustaminen on tällä hetkellä?

 Kosteikko on valmis Kosteikon perustamistyöt ovat kesken Kosteikon perustamistyötä ei ole vielä aloitettu Kosteikkohanketta ei aiota toteuttaa

Kyselylomake

14. Kuinka kauan vei aikaa ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta tuen myöntämiseen?

- alle 6 kuukautta
- 6-9 kuukautta
- 9-12 kuukautta
- yli 1 vuoden

15. Ei-tuotannollisten investointien tuella perustettu kosteikko sijaitsee

- Omalla maalla
- Vuokramaalla

16. Mihin tarkoitukseen ei-tuotannollisten investointien tuella perustettu kosteikko on tehty?

- Vähentämään vesistön ravinnekuormaa
- Lisäämään luonnon monimuotoisuutta
- Riistakosteikoksi
- Maisemallisista syistä
- Johonkin muuhun käyttöön, mihin:
- Kosteikkohanketta ei ole toteutettu

17. Minkä kokoinen ei-tuotannollisten investointien tuella perustettun kosteikon kokonaisala on (hehtaareina)?

Kyselylomake

18. Kuka teki kosteikon suunnitelmatyöt?

- Metsäkeskus
- Riistakeskus
- Tuen hakija itse
- Jokin muu taho, mikä:

19. Kuka teki kosteikon perustamistyöt?

- Tuen hakija itse
- Urakoitsija
- Kosteikon suunnittelija
- Joku muu, kuka:
- Kosteikkoa ei ole perustettu

20. Ilmenikö kosteikon perustamisessa ongelmia? (voi valita tarvittaessa useamman)

- Työ sujui ongelmitta
- Ongelmia aikataulussa
- Ongelmia kaivuutyössä
- Ongelmia patoamisessa
- Ongelmia työn jäljessä ja laadussa
- Ongelmia yhteisymmärryksessä

Kyselylomake

päättökseen

22. Valitse jokaisesta väittämästä sopivin vastausvaihtoehto asteikolla 1-6.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Sekä samaa että eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Ei-tuotannollisten investointien tuen maksuhakemus (Lnro. 197 A/B) oli helppo täyttää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olin tyytyväinen ei-tuotannollisten investointien tuen maksu/maastotarkastukseen (mittaus)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ei-tuotannollisten investointien tuen maksatus toimi hyvin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hankkeen toteutuneet kustannukset vastasivat suunnitelman kustannusarviota	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Maksettu tuki kattoi kosteikkohankkeen kustannukset	☐	☐	☐	☐	☐	☐

23. Valitse jokaisesta väittämästä sopivin vastausvaihtoehto asteikolla 1-6.

Kyselylomake

	Täysin sa- maa mieltä	Jokseen- kin samaa mieltä	Sekä sa- maa että eri mieltä	Jokseen- kin eri mieltä	Täy- sin eri mieltä	En osaa sa- noa
Yhteistyö kosteikko- suunnittelijan kanssa toimi hyvin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteistyö urakoitsijan kanssa toimi hyvin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteistyö alueen ELY- keskuksen kanssa toimi hyvin	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24. Onko ei-tuotannollisten investointien tuen sopimusehdoissa mielestänne muutettavaa?

Kyllä, mitä:

Ei

25. Onko kosteikon perustamisaikaiselle neuvonnalle tai valvonnalle tarvetta?

Kyllä, mitä:

Ei

26. Onko mielestänne kosteikkohankkeeseen liittyvälle koulutukselle tarvetta?

Kyselylomake

Kyllä, mitä:

Ei